

Josep Rubió Sobreperere

LLETRES OBLIDADES. LES CARTES SEGRESTADES A L'ARXIU DE L'AJUNTAMENT DE L'ALBAGÉS. ESTUDI-MEMÒRIA D'UNA CORRESPONDÈNCIA QUE MAI VA ARRIBAR A LA SEVA DESTINACIÓ

Pròleg

*Hace unos días que escribí a mi familia
y me henterado que no dejais las cartas a ellos
si en algo os ofendo en las cartas familiares
no lo extraño pero me creo que no es así (...)*

Alfred Rey Ferrando

El passat mes d'abril de 2019 es commemorà el 80è aniversari del final de la Guerra Civil i, per tant, l'inici de la repressió franquista que va comportar, entre d'altres aspectes, milers d'execucions, empresonaments, exili, confiscacions, denúncies, requis, però especialment molta, molta por.

Algunes famílies de l'Albagés han reviscut al llarg d'aquest any moltes sensacions amagades, o fins i tot oblidades d'aquell cruel període franquista, degut al descobriment d'una sèrie de documents confiscats i que mai van arribar al seu destí final.

Tot començava quan el gener de 2019, per casualitat, sigui quan les coses han de passar, la Laura Grau, Tècnica de Comunicació i Turisme a l'Ajuntament es topà, al vell arxiu de l'Ajuntament, amb un lligall que contenia un gruix important d'expedients molt ben cuidats i identificats, cadascun encapçalat amb un nom escrit en color blau i dins dels quals s'hi trobaven una sèrie de cartes i altres missives que diferents albagesencs enviaren a les seves famílies des de les presons on estaven reclosos o des de diferents camps de refugiats de França després de marxar esporuguits per la victòria dels feixistes.

Tots aquests escrits mai, mai van arribar al seu destí, com tampoc mai, alguns d'ells, van tornar al seu poble.

En aquests casos va ser el darrer intent d'establir comunicació amb les seves respectives famílies. En cap cas arribà a produir-se.

Aquests expedients, on es trobava la documentació esmentada, estaven grapats i incloses unes cartilles que, després de la guerra, servien per controlar els productes agrícoles per tal

d'evitar l'estraperlo. Concretament aquestes carpetes corresponien al *Movimiento por ventas o compras de las existencias de maíz disponible para la venta de esta declaración*.

Qui arxivà tan curiosament aquells documents? El secretari de l'Ajuntament de l'època, el cap de la Falange local, el mateix alcalde de la població? El cas és que durant una sèrie de mesos, majoritàriament de l'any 1939, aquestes comunicacions foren requisades, llegides i guardades però no entregades als seus respectius destinataris. Fins i tot n'hi va haver que ja no van sortir del poble en destinació al marit, germà, pare o amic empresonat, refugiat o exiliat.

Un cop recuperats aquests textos, el següent pas de l'Ajuntament, amb el seu alcalde Miquel Àngel Llimós al capdavant, era indagar i recercar tots aquells familiars vinculats directament amb aquells, que des de la distància, es volien comunicar amb els més propers. Fills, germans, marits o mullers, cosins, nets ...

A mesura que passaven els dies d'aquest descobriment i degut a aquesta inèdita troballa, el rebombori al poble es feu més gran, però també rebrotaren una sèrie de pensaments, sentiments, records i sensacions del passat, que es feia molt difícil poder descriure en paraules.

En algun cas, com el de la Roser, de vuitanta-tres anys, que va poder veure per primer cop la lletra del seu pare, afusellat a Lleida pocs dies després d'escriure l'última carta a la seva esposa i filles. En el mateix cas es trobava la Mª Pilar neta de víctima o d'en Josep, el pare del qual els envià tres cartes dels del camp de concentració on estava, sense poder veure-les mai.¹

Tota aquesta troballa havia de tenir un retorn, una recompensa, calia tancar el cercle. L'1 de juny d'aquest mateix any es celebrà un gran acte d'homenatge a les víctimes de la repressió franquista de l'Albagés. Una qüestió de dignitat vers tots els represaliats i les seves famílies. Aquella documentació tancada durant vuitanta anys a l'ajuntament, ara retornava als seus hereus directes. Per fi les famílies podien tenir les lletres i els escrits originals dels seus antecessors a la mà. No solament això, sinó que també les tindrien al seu cor, al seu pensament, al seu record ja per sempre més. S'acomplia, per fi, un acte de justícia ple d'emocions, llàgrimes i una gran munió de sensacions barrejades.

El present estudi-memòria es centra, en aquesta primera fase, en fer un desglossament i anàlisi d'aquesta correspondència que mai fou lliurada als seus destinataris i així com en fer una breu biografia dels emissors que ja mai van tornar a casa i que aquestes cartes, per tant, foren la seva última comunicació amb els més propers.

1. Introducció

En el día de hoy las Flechas verdes apoyadas por la agrupación de carros han ocupado el pueblo de Albagés después de haber sido rodeado así como las fortificaciones que lo defendían. Entre prisioneros y presentados se aproximan a la cifra de 500. Habiéndose cogido un tanque ruso y una pieza de artillería.

Parte de operaciones. 30 diciembre de 1938

El dia 30 de desembre de 1938 l'Albagés era ocupat per les forces feixistes de la Divisió Litoral i les Frecce Verde del Corpo di Truppe Volontarie (CTV), que provenien del Soleràs (població dominada per les forces colpistes el dia 27 de desembre).

La població de l'Albagés havia estat bombardejada vuit cops abans de l'entrada dels voluntaris italians. Segurament el primer bombardeig fou el més dur, el que es produí el 2 d'abril de 1938 que agafà el poble per sorpresa i vivint amb una calma relativa, la que es podia viure en conflicte, però lluny del front.

¹ Vegeu Andreu, M. "Vides atrapades en una carpeta"

Els efectes col·laterals dels bombardejos alemanys de la Legió Cóndor sobre la ciutat de Lleida entre el 27 de març i el 3 d'abril (data de l'ocupació militar franquista de la ciutat), van suposar que els habitants de les Borges Blanques, Juneda i l'Albagés els agafessin a contrapeu, per sorpresa, uns bombardejos que tenien una clara voluntat de destrucció i anihilació premeditada vers una població civil que intentava sobreviure i suportar, com podia, les pròpies penúries de la guerra.

Aquell bombardeig, que deixà dues víctimes a la població i una sensació de por al cos que en qualsevol moment podria repetir-se, va tenir una continuïtat el desembre de 1938 amb els bombardejos els dies 20, 22, 25, 26 i 28 de desembre.

El mateix dia que l'Albagés quedava en mans franquistes, també ho serien els pobles dels Torms i de Bovera, en aquest cas per la 4a i la 12a Divisió de l'Exèrcit de Navarra.

Amb l'ocupació d'aquests tres pobles, totes les carreteres del Baix Segrià i el sud de les Garrigues estaven tallades o si no, en poder dels franquistes.

El següent gran objectiu feixista era ocupar Castellldans. Arran d'això, encara el 2 i 3 de gener de 1939, l'Aviazione Legionaria va assetjar sense miraments el terme de l'Albagés, amb la voluntat de foragitar els soldats de les divisions republicanes que en defensaven la població. De fet era un lloc profundament estratègic ja que el domini de Castellldans permetria aconseguir arribar a les Borges Blanques, cosa que deixaria el camí planer per accedir a la carretera nacional entre Lleida i Tarragona.

La comarca de les Garrigues quedà totalment dominada per l'exèrcit franquista el 10 de gener de 1939. Pocs dies després començava una duríssima repressió a les diferents poblacions de la nostra comarca per tal d'esbrinar els responsables dels diferents actes produïts durant el conflicte bèl·lic.²

Les armes potser callaren definitivament i el camp de batalla s'abandonà, però començava una altra guerra, un altre confrontament bèl·lic, aquest cop, adoptant una altra forma, un altre aspecte. S'endegava la maquinària de la repressió i amb ella, tot un seguit d'instruments de càstig col·lectiu i individual. La repressió de postguerra buscava criminalitzar el sistema democràtic republicà i aquells que havien lluitat a favor d'ell o que d'una manera o altra li havien donat suport.

Començava un període de terror, coerció i violència però també de desmoralització, submissió, adoctrinament i por que va evitar que durant molts anys apareguessin de forma consistent veus dissidents contra el règim. L'Estat feixista ho controlava tot: la vida social, econòmica, laboral, educativa, espiritual, informativa o cultural.

L'Estat es va dotar d'una sèrie de lleis i instruments per tal de passar comptes i castigar de forma totalment arbitrària a tots aquells sospitosos de participar, o no, en el mateix conflicte bèl·lic, durant la seva actuació en temps de rereguarda, però també pels seus actes i posicionament des de l'inici de la República i, especialment, pels fets de l'octubre de 1934. Com a clars exemples d'aquesta repressió sense treva, tenim la Llei de Responsabilitats Polítiques (febrer de 1939), els Consells de Guerra (abril de 1938) o la instrucció de la Causa General (abril de 1940), que intentaren perllongar la guerra amb la criminalització del Front Popular i depurar les responsabilitats delictives que es van produir al llarg de la guerra.

Una prèvia important, quan parlem de repressió franquista no solament cal incloure els procediments judicials militars i especialment els Consells de Guerra sumaríssims, ja acabessin amb sentència de pena de mort o no, sinó també tots els empresonaments indiscriminats ja fossin a les presons de Lleida com a les d'arreu de l'estat espanyol, les deportacions als camps nazis, els exiliats, les penalitzacions econòmiques o les morts arbitràries durant l'ocupació militar a Catalunya. Cal recordar que en alguns casos hem de parlar de "repressió múltiple", és a dir, l'aplicació de diferents sancions a partir dels recursos emprats i sorgits de les diligències, procediments o jurisdiccions practicades.

² Cal dir que les últimes poblacions garriguenques ocupades per l'exèrcit franquista foren l'Espluga Calba i Fulleda. Per tal de fer un seguiment i l'evolució més àmplia de la Guerra Civil a la comarca de les Garrigues, vegeu Rubió Sobrepere J. *La Guerra Civil a les Garrigues*.

Poc a poc es van coneixent i sabent noves dades a partir de nous estudis i de les revisions pertinents dels publicats. D'entrada el que sí podem afirmar, a tall d'exemple, és que a la comarca de les Garrigues fou la que més expedients s'instruí per part del Tribunal de Responsabilitats Polítiques a la província de Lleida amb un 1,89% en relació a la població total. Això suposa la incoació de 583 expedients, després de fer la revisió i buidatge d'aquestes causes incoades.³ L'efecte de la Llei era retroactiva fins a les activitats delictives posteriors a l'1 d'octubre de 1934 tot i que en alguns casos s'investigà actuacions anteriors a la dictadura de Primo de Rivera. L'obertura d'una causa tipificada per la Llei i jutjada al Tribunal podia englobar diferents motius: des d'haver passat per un Consell de Guerra, participar en algun acte o aldarull, tenir algun càrrec durant la guerra... . Mentre que la tipologia de sancions que imposava el tribunal podien ser de caràcter d'inhabilitació o restricció de càrrecs professionals, limitació de la llibertat de residència i de caràcter econòmic.

En relació a les víctimes de la repressió franquista, i gràcies a la recuperació de la documentació que ha fet possible aquest treball i estudi, podem augmentar les víctimes en dos més, així doncs ara ja són 215 els garriguencs morts per la repressió franquista, ja hi fossin nascuts o que hi tenien l'últim veïnatge en alguna de les poblacions de la comarca. Això suposa el 6,96 per mil en relació a la població total.⁴

D'aquests, 133⁵ moriren executats com a resultat de la sentència arran d'un consell de guerra sumaríssim, això significa el 4,31 per mil de la població, un dels coeficients més alts de Catalunya que la situa al nivell de la comarca de la Conca de Barberà, amb 122 persones executades, el 4,73 per mil, l'índex d'afusellaments més elevat en relació a la població existent a tot el Principat.⁶

Onze dels executats per sentències dels tribunals franquistes eren albagesencs: Sebastià Alentà Cuadrat (Lluquet), Josep Bobet Donés (Gori), Antoni Briansó Piñol (Guardeta), Rossend Iglesias Sardà (Bo), Josep M^o Nogué Seró, Antoni Oriol Simó (Sou petit o Tonet), Miquel Oriol Simó (Sou gran o Gallina), Joan Rey Nogué (Botam), Miquel Rey Panés (Tendre), Josep Seró Ramon (Xafat) i Àngel Cuadrat Donés (Sargento).⁷

Un total de 70 represaliats moriren en presons franquistes i en camps de concentració nazis.

Avui sabem que 47 garriguencs foren deportats al camps de concentració nazis,⁸ dels quals 33 hi moriren. Entre aquests hi havia el veí de l'Albagés, Jaume Seró Bernat, que morí afusellat al centre penitenciari d'Eysses,⁹ la resta, 37 ho feren en diferents presons catalanes o espanyoles degut a diferents malalties.

³ Vegeu Rubió Sobrepere, J. *La Guerra Civil a les Garrigues*, p. 228. En el cas de l'Albagés foren 27 expedients els incoats.

⁴ Vegeu Rubió Sobrepere, J. "Sumaríssims de mort. Reconstruit la repressió franquista a les Garrigues", p. 188-190. Cal recordar que la població de Torregrossa s'inclou en aquestes dades ja que l'any 1936 formava part de la comarca de les Garrigues.

⁵ Solé i Sabaté només n'identificava 119. Vegeu Solé Sabaté, J.M. *La repressió franquista a Catalunya*.

⁶ Segons dades facilitades pel Jordi Oliva, coordinador del Projecte Cost Humà de la Guerra Civil, a partir de les informacions aportades per Josep Recasens Llort.

⁷ En la documentació segrestada a l'Ajuntament de l'Albagés i ara recuperada, s'hi poden consultar cartes de set d'ells: Sebastià Alentà, Josep Bobet, Antoni Briansó, Antoni i Miquel Oriol, Joan Rey i Miquel Rey. Els noms dels afusellats també es poden trobar a Barallat Barés, M. *La repressió a la postguerra civil a Lleida*, p. 490-49, i també a Solé Sabaté, J.M. *La repressió franquista a Catalunya*, p. 602. Cal dir però, que en ambdós estudis no apareixen tots els afusellats del poble, d'aquesta manera en el primer treball no apareix Àngel Cuadrat Donés i en el segon Miquel Oriol Simó.

⁸ Gràcies a l'acte d'homenatge a les víctimes, vàrem saber de dos albagesencs que també van passar pels camps de concentració i que fins llavors la documentació i les investigacions realitzades els ubicaven com a nascuts a Lleida. Un és el Josep A. Rey Oriol i l'altra la Coloma Seró Costa, que ara ja sí la podem incloure com, de moment, la primera garriguenca deportada als camps nazis.

⁹ Vegeu, Rubió Sobrepere, J. "L'horror nazi: Quan el número substitueix la persona. Els garriguencs als camps nazis", p. 297-328.

De la resta de morts com a conseqüència de la repressió franquista tenim comptabilitzats 8 víctimes més, com a resultat de l'ocupació militar arbitrària de les tropes franquistes a Catalunya, mentre que tres ho feren a l'exili i d'una altra no n'hem pogut localitzar el motiu.

Aquestes serien les dades dels 215 garriguencs morts. Però, quants s'exiliaren? Quants foren tancats en presons?

Per respondre aquesta pregunta avui, només podem fer especulacions i certs càlculs molt aproximats i, encara, poc rigorosos. Fins fa pocs mesos em permetia el luxe de fer certes conjeitures a partir de dades relacionades amb la població de Cervià, la meua i la que he estudiat més profundament, i que es podien fer extrapolables al conjunt de la comarca. D'aquesta manera, per exemple, fins ara he localitzat 83 persones exiliades un cop acabada la guerra, això significa el 4,8% del total la població cervianenca d'aleshores, 1.730 habitants.

Creia que si aquest percentatge l'apliquéssim a la resta de pobles de la comarca (en aquells moments comptava amb 30.865 habitants), podria ser que hi hagués un total d'entre 1.300 i 1.500 garriguencs i garriguenques (entre el 4,5 i el 5% de la població total), que fugiren del seu domicili a partir del desembre de 1938 i gener de 1939, desplaçant-se, la majoria d'ells, cap a França.

Ara, amb el descobriment de tota aquesta documentació de la qual en farem el seu desglossament, podem afirmar que un mínim de quaranta-tres albagesencs i albagesenques es refugiaren a França o s'exiliaren, això significa el 5,38% del total del cens la població registrada el 1936, 799 habitants.

Veiem que aquelles dades calculades grosso modo, s'aproximen bastant a la realitat i al nombre d'exiliats que hi podia haver hagut a la comarca, principalment després de la Guerra Civil.

Així mateix, si parlem dels empresonats a la comarca i agafem com a referència la mateixa població de Cervià en la qual n'hem comptabilitzat 135, això significa el 7,8%, juntament amb la de l'Albagés que, després de resseguir tota la informació trobada, podem afirmar que hi va haver un mínim de 49 empresonats, el 6,13% de la població, podríem dir que entre 2.100 i 2.300 garriguencs i garriguenques (entre el 7 i el 7,5% de la població), foren empresonats després del conflicte.

Aquests càlculs globals per a la comarca, no demostrats encara fefaentment, ens refermen en la idea que encara ens queda molta feina per fer a la nostra comarca en relació a aquesta ignominiosa fase de la història dels nostres pobles.

2. Anàlisi epistolar

*Eduard guarda al padrí i que paro conte de fet caure
i a la Carlina també que tingue una mica de paciència,
ja confio que el guardareu be.*

Josep Mor Rey

Després de fer un estudi amb certa profunditat de tota la documentació recuperada, avui ja podem afirmar o aportar unes quantes dades significatives que es poden extraure d'aquestes cartes segrestades a l'Ajuntament durant tants i tants anys.¹⁰

En primer lloc cal dir que aquestes cartes o targetes postals, qualsevol comunicació en definitiva, era l'únic vincle que podia unir els presoners o els fugits del franquisme amb el món exterior o amb la realitat de la vida quotidiana d'on els havien extret.

¹⁰ Al final del treball es podran consultar tots els annexos relacionats amb tota la documentació recuperada.

Totes elles ens aporten una important i inèdita visió de la vida dels albagesencs i albagesenques dins els camps de refugiats així com dels encarcerats pel franquisme.

La llargària de les cartes és variable, però en algunes es veu clarament que podien estar condicionades o regulades en relació a una certa extensió concreta (aquesta situació s'observa clarament en els escrits fets des de les presons), o per la dificultat de trobar trossos de paper o fulls on poder escriure, especialment per part dels exiliats. D'aquí que dins d'aquest espai tan reduït i malgrat la lletra fos petita, s'hi intentava incloure multitud de temes o d'aspectes, cosa que de vegades resulta il·legible i fins i tot extravagant.

D'entrada hem de dir que totes les comunicacions estan escrites en castellà, excepte algunes expressions o alguns petits fragments, cosa que és del tot normal per l'existència d'una clara censura i, de vegades d'autocensura, especialment a les presons on els emissors havien d'entregar les cartes obertes.

Parlem d'una cal·ligrafia variable, que varia segons el nivell cultural de l'escriptor en qüestió. Això significa que alguns dels remitents tenien veritables llacunes en quant a normativa ortogràfica i mostren dificultat per escriure certes paraules, algunes d'elles catalanitzades, cosa que permet veure clarament la influència de la seva llengua pròpia. Un dels pocs fragments escrits en català és aquest: *Eduard guarda hal padrí i que paro conte de fet caure i la Carlina tambe que tinge una mica de paciència, ja confiyo que el guardareu be. Res mes, molts besets pals petits i recorts á tots els amics y es despedeis el teu germà ham una forta á brasada.*¹¹

Altres escrits sabem que van estar redactats per companys de camp o de presó degut a les clares mancances dels autèntics emissors.

Totes les cartes provinents de presons o camps de concentració feixistes a Espanya o Catalunya acostumen a portar un encapçalament comú i que es repeteix en diferents formats: *Viva España; Saludo a Franco Arriba España; Viva Franco arriba España; Viva Franco.*

Mentre que al final de la comunicació o a peu de pàgina, continuen les típiques salutacions al règim: *Viva Franco arriba España*, tot i no ser tan freqüent.

La lectura d'aquesta documentació també ens ha portat a descobrir importants primícies, en relació a les investigacions i recerques anteriors pel que fa a l'afectació de la repressió franquista a la comarca de les Garrigues. Així hem pogut descobrir dues noves víctimes de la repressió. Concretament la mort a l'exili de Ramon Seró i la del nen, Ludovic Mor.¹²

2.1. Quantificació de la documentació

En relació a la documentació recuperada hem de parlar de 38 expedients, que corresponen a 39 noms,¹³ a més de dos informes que apareixen fora d'aquests.

Cadascun d'aquests expedients venen relacionats amb els noms i cognoms dels personatges en qüestió, a més, en alguns d'ells, s'hi relaciona amb el renom de la casa.

En la majoria, no solament hi trobem documentació dels referits, sinó també de familiars i fins i tot amics o companys de captiveri, de cel·la o barracó.¹⁴

Si ens centrem només amb el titular de l'expedient podem dir que en divuit d'aquests s'emet comunicació des de diferents camps de concentració o presons franquistes catalanes o espanyo-

¹¹ Fragment corresponent a la carta escrita per Josep Mor Rey l'11 de desembre de 1939 des de la població de Chatillon-le-Roi, al seu germà Eduard, tot i que aquestes paraules van dirigides a un dels fills del seu germà, també de nom Eduard.

¹² Al llarg de l'estudi es desglossa els motius d'aquestes morts.

¹³ Concretament l'expedient núm. 28, corresponent als germans Miquel i Sebastià Cuadrat Realp.

¹⁴ Cal dir que en dos expedients, concretament en el cas d'Eduard Mor Rey i Josep A. Seró Rey, podem trobar escrits pertanyents a presons espanyoles i a camps de França.

les, mentre que en altres divuit, els escrits provenen de diferents camps de refugiats espanyols a França o ciutats d'aquesta.

Cal dir, però, que ens apareixen altres ciutats i poblacions franceses en els comunicats que ocupen aquests expedients i que no corresponen solament als titulars.

També caldria esmentar que algunes d'aquestes comunicacions incloses en els expedients no van sortir de l'Albagés i que eren respostes a cartes que havien rebut. Per tant, en alguns casos també es practicà una censura prèvia abans d'arribar als seus destins. Concretament estem parlant de tres cartes, dos targetes postals i vuit informes.

Dins d'aquests lligalls ens trobem amb diferents tipus de documents, essencialment cartes, però també targetes postals, fotografies, informes/comunicats i peticions. Fent un desglossament ens trobem que s'hi localitzen 147 cartes, deu informes, disset targetes postals, tres fotografies i una petició, en total 168 documents.

Com ja s'ha esmentat, en tota aquesta documentació requisada també hi ha cinc comunicacions, entre cartes i targetes postals, que malgrat tenien direccions cap als empresonats o exiliats ja no van sortir del poble.

D'aquesta manera estaríem parlant de cent seixanta-cinc documents requisats abans d'arribar al seu destí, a més d'altres tretze, aquests en origen.

Un dels aspectes més destacats i remarcables dels protagonistes i del seguiment de tots aquests expedients és que uns quants d'ells tenen un estret vincle familiar, amb la qual cosa es pot veure quines famílies van ser més durament represaliades després de la guerra.

D'aquesta manera ens trobem diferents germans exiliats o empresonats:

- Evarist i Josep Solé Cuadrat. Els dos exiliats a França. En relació al primer sabem que va passar pel Camp d'Argelers-sur-mer i després pel camp de refugiats d'Agde. Respecte al segon només tenim notícies des de la població francesa de Villeneuve-la-Grande, amb una carta signada per Ramona Rey Iglesias que podria ser la seva muller.

- Ramon i Francisco Seró Reig. El primer passà pels camps de refugiats de Saint-Cyprien, pel d'Agde i acabà a la localitat de Chatillon-le-Roi. Mentre que el Francisco restava tancat al camp de concentració d'Albatera a Alacant.

- Miquel i Sebastià Cuadrat Realp. Als quals s'hauria de sumar el seu germà Jaume, tot i que ell no apareix en la portada de l'expedient requisat, en relació als dos germans de cal Sargento. Els tres restaren a Clermont-Ferrand i més tard foren enviats a Barcarés. Gràcies a la documentació recuperada sabem que el Miquel fou enviat a Saint-Cyprien i el Sebastià l'enviaren al camp de Bram.¹⁵

- Àngel i Miquel Nogué Bardella. El primer tancat al camp de presoners del Monestir de Santa Espina de la Mudara, a Valladolid. Mentre que el segon restà refugiat al camp d'Agde.

- Marcel·lí i Francisco Rey Oriol. Ambdós passaren primer pel camp d'Argelers-sur-mer, després el d'Agde i finalment a la ciutat de Chatillon-le-Roi, a uns noranta quilòmetres de París.

- Eduard i Josep Mor Rey. Mentre l'Eduard passà pel camp francès d'Arles de Tec i posteriorment fou empresonat al camp de presoners de Tarragona (quarter d'Infanteria Almansa 15). El seu germà Josep està refugiat als camps d'Argelers-sur-mer i d'Agde. Posteriorment se'l traslladà a la ciutat de Chatillon-le-Roi.

- Miquel i Antoni Oriol Simó. Ambdós afusellats al cementiri de Lleida. Mentre el Miquel estigué tancat a la presó del seminari vell, l'Antoni s'hi estava a la presó provincial.

- Ramon i Fernando Oriol Iglesias. Germans i fills de Miquel Oriol Simó, esmentat anteriorment i afusellat. Mentre el Ramon restà reclòs a la Presó de Santa Espina a Valladolid. El segon aconseguí fugir a França i passà pels camps de Saint-Cyprien i d'Agde.

¹⁵ Segons informació de Josep M. Alventosa, el Jaume fou enviat a Argelers d'on aconseguí escapar-se.

També ens podem trobar que un el mateix expedient hi hagi cartes de pare i fill, ambdós exiliats:

- Josep A. Rey Oriol i Josep Rey Briansó. Ambdós, tot i la fugida fins a Argelers, després restaren separats. El pare al camp de refugiats de Bram¹⁶ i el seu fill al camp d'Agde i posteriorment el traslladaren a la població de Pont de Salars (Aveyron) on treballava de ramader. Amb ell, en aquesta població s'hi trobava el Francesc Cuadrat Martí i la Margarita.

- Josep A. Seró Rey i Jaume Seró. El pare, Josep A. Seró, passà pel camp de presoners de Castelló de la Plana i després trobem cartes enviades des del camp de refugiats de Bram per acabar a la localitat de Villemaréchal, a la 27a Companyia de treballadors espanyols, Divisió "Jaime". En relació al seu fill Jaume sabem que va estar a Sètfons i d'allí se l'emportaren a un camp de treballadors espanyols, per això hagué d'agafar un tren de mercaderies i durant tres dies va recórrer més de mil quilòmetres. A l'arribar, a peu, vint-i-quatre quilòmetres més. No s'especifica el lloc de destí final.

Segurament l'expedient que ens aporta més en relació a una família dispersada arreu de la geografia francesa és la de Josep Mor Rey:

- Josep Mor Rey rep comunicació de la seva esposa Carme Iglesias, del seu pare Domingo Mor, de la seva germana Francesca (amb la seva filla Floreala) i dels seus fills Josep i Ludovic Mor Iglesias, tots refugiats al camp de Langogne, després de passar per la població de Lens-le-Saunier a la regió de la Borgonya.

Cal dir que tots els membres de la família, juntament amb el seu cunyat Marcel·lí Rey Oriol (marit de la seva germana Francesca), van marxar junts superant tota mena d'obstacles abans d'arribar a la frontera. Mentre estaven en territori català encara van trobar alguna casa per guardar-se, però passada la frontera durant 8 dies van dormir al ras caient-los la rosada. Després d'aquests dies es van separar, per una banda el Josep Mor Rey, juntament amb Marcel·lí Rey, els enviaren a Argelers mentre que la resta de família pujaren a un tren amb el qual viatjaren catorze hores fins a Lons-le-Saunier, allí s'hi van estar uns dos mesos fins que foren traslladats a Langogne on els tenien instal·lats en barracons de fusta.

Cal dir que la majoria de cartes van dirigides al seu germà Eduard Mor, que mai va rebre, ja que ell també restà refugiat durant un període i posteriorment tancat a Tarragona.

- Marcel·lí Rey Oriol rep comunicació de la seva esposa Francesca Mor, germana de Josep Mor, separats a França. Ella li comunica que està prop de la frontera amb Suïssa, concretament al camp de Langogne amb part de la seva família: el seu pare Domingo, la seva filla Floreala i la seva cunyada Carme Iglesias i els fills d'aquesta i del seu germà, Josep i Ludovic. Sabem que la Francesca treballava en un escorxador i que cobrava cinquanta francs.

Altres vincles familiars que ens trobem són:

- Josep A. Seró Rey i Rosendo Seró Oriol, oncle i nebot. El primer tingué un recorregut bastant complicat ja que del camp concentració de presoners i evadits de Castelló de la Plana aconseguí fugir a França on restà al camp de refugiats de Bram i posteriorment a la localitat de Villemaréchal. Mentre que el Rosendo sabem que tingué el periple pels camps de Barcarés i Argelers.

- Josep A. Seró Rey i Àngel Panés Cuadrat, cunyats. L'Àngel Panés estava casat amb la germana del Josep A. Seró, la Maria Seró Rey. Ambdós, amb la informació que tenim, van fer el mateix recorregut, del camp de Bram a Villemaréchal enrolats en una companyia de treballadors espanyols.

- Miquel Rey Panés i Francisco Rey Oriol, cunyats. La germana del primer, Maria, estava casada amb el Francisco. Mentre el Miquel restà tancat a la presó de Lleida, el Francisco passà per diferents llocs de França. En tenim notícies de la seva estada al camp de refugiats d'Agde i posteriorment al municipi de Chatillon-le-Roi.

¹⁶ Com s'explica més endavant, el seu periple per terres franceses el portà finalment al camp de concentració de Dachau.

- Marcel·lí Rey Oriol i Josep Mor Rey, cunyats. Francesca Mor, germana del Josep, era l'esposa del Marcel·lí. Ambdós van fer el mateix recorregut passant per Argelers, després pel camp d'Agde i finalment a la població de Chatillon-le-Roi.

Si continuem analitzant els expedients, es dona el cas que l'expedient núm 34¹⁷ no apareix amb noms i cognoms, sinó que és anomenat "Mau de Juncosa". És l'únic cas que no es descriu de forma nominal o amb el renom de la casa en qüestió i, a més, hi apareix el nom d'una població veïna a l'Albagés: es tracta del poble de Juncosa.

Aquest lligall de sobrenom "Mau", correspon al cognom abreujat de Dalmau, família que provenia de Juncosa i s'introdueix a l'Albagés arran del casament entre Elvira Dalmau i Josep Seró, de casa Josepet.

Al començar la guerra, la família Dalmau, resident a Juncosa, fou durament represaliada i una neboda seva, la Paquita Dalmau, es traslladà a l'Albagés. Dona la coincidència que dues de les targetes postals que es troben en aquest expedient les va escriure la mateixa Paquita, una a la seva mare Adelina Balanyà i a la seva germana Dolors, que estaven a la presó de dones de les Corts a Sarrià i l'altra al seu tiet Marcel·lí Dalmau tancat al seminari vell de Lleida.¹⁸

Aquest és l'únic expedient en què tots els noms, dels escrits que hi apareixen, són fills de Juncosa.

2.2. Remitents

No ens hem de pensar que només hi ha els remitents dels 39 noms dels expedients, sinó que, com s'ha dit anteriorment, aquesta documentació afecta a altres persones, concretament a seixanta-nou de forma individual,¹⁹ el mateix Ajuntament de l'Albagés com a institució, la Guàrdia Civil de Castellldans i també hi ha tres cartes signades per un col·lectiu de sis persones.²⁰

Cal esmentar que d'aquests seixanta-nou remitents dels quals tenim documentació, nou van morir essent aquesta correspondència recuperada l'única i l'última via de comunicació entre ambdós.²¹ A més hem localitzat una altra víctima, la de l'infant Ludovic Mor, gràcies a les cartes recuperades enviades per la seva mare al seu pare, Josep Mor.

¹⁷ Vegeu annex 1. Relació dels noms dels expedients.

¹⁸ La família Dalmau de Juncosa va patir una forma repressió, començant pel padrí de la Paquita, Joan Dalmau Vidal que restà empresonat a Lleida fins el 1943. Dos dels seus fills també foren represaliats, el Josep i el Marcel·lí Dalmau Tost. El primer, el Josep, pare de la Paquita, membre d'ERC, fou el primer alcalde de la República, membre del comitè antifeixista i alcalde durant la guerra. Afusellat a Lleida el 9 d'agost de 1940. El Marcel·lí, tiet de la Paquita, restà empresonat a Lleida fins el 1944.

Cal dir que tots els membres de la família anomenats van patir consells de guerra amb judicis sumaríssims.

¹⁹ Vegeu annex núm. 2 en relació als remitents dels documents.

²⁰ Les cartes apareixen en els expedients de Miquel Rey Panés, Antoni Brinasó Piñol i Antoni Oriol Simó.

Aquestes sis persones eren Miquel Rey Panés, Josep Seró, Antoni Briansó Piñol, Ramon Briansó, Antoni Oriol Simó i Ramon Ramon Nogué i signaren la carta el mateix dia que se'ls comunicà la sentència condemnatòria, el 15 de maig de 1939. Les cartes estaven dirigides dos a l'alcalde de l'Albagés i l'altra a l'Auditoria de Guerra ja que tots ells foren condemnats a pena de mort després del judici sumaríssim que patiren.

Finalment a dos dels signants, Ramon Briansó i Ramon Ramon, els hi foren commutades les penes. Vegeu sumaríssim d'urgència conjunt núm. 213, vegeu Arxiu Tribunal Militar Tercer. Barcelona.

Per tal de fer un seguiment dels procediments judicials militars incoats a les Garrigues, i als de l'Albagés de forma més concreta, vegeu Rubió Sobrepere, J. "Sumaríssims de mort ..."; p. 187-203.

²¹ En l'annex núm. 3 hi ha un breu desglossament biogràfic de totes aquestes víctimes.

De les víctimes, n'hi va haver vuit que foren executades i, per tant, aquestes van ser les últimes lletres que van escriure a la seva família i que mai varen rebre. Aquests foren:

- Miquel Rey Panés (Tendre), executat a Lleida el 18 d'agost de 1939.
- Antoni Briansó Piñol (Guardeta), executat el 18 d'agost de 1939 a Lleida.
- Joan Rey Nogué (Botam), executat el 3 d'agost de 1940 a Lleida.
- Sebastià Alentà Cuadrat (Lluquet), executat a Lleida el 31 de maig de 1940.
- Josep Bobet Donés (Gori), executat al cementiri de Lleida el 28 de juliol de 1939.
- Miquel Oriol Simó (sou gran o gallina), executat el 6 de juliol de 1940 a Lleida.
- Antoni Oriol Simó (sou petit o Tonet), executat a Lleida el 28 de juliol de 1939.
- Jaume Seró Bernat, executat al centre penitenciari d'Eysses (França), el 23 de febrer de 1944.

També cal esmentar altres víctimes entre els remitents i afectats en relació als documents trobats.

- Ramon Seró Reig (Areu) que morí el 19 de març de 1941 tal com comunicà el metge del servei sanitari per als refugiats de l'antic hospital de Sant Lluís de Perpinyà, en un informe que s'envià des d'aquella població francesa en data 24 de març de 1941 i dirigida a la seva esposa, Àngela Maeso.²²

- Ludovic Mor Iglesias, fill de Josep Mor Rey. Molt probablement el noi va emmalaltir després de passar 14 hores en un tren, juntament amb la seva mare Carme Iglesias. Un cop arribat a la població de Lons-le-Saunier els van col·locar en una colònia. Sembla que van patir molt fred i el noi fou hospitalitzat durant dos mesos. Als tres dies de traslladar-los a la població de Langogne va morir. Era l'1 de maig de 1939.

Cal fer esment, també, que un dels remitents, Josep Antoni Rey Oriol (tonyeta), després de passar pel periple dels camps de refugiats i presons franceses, fou un altre dels 47 deportats garriguencs als camps de concentració nazis, com Jaume Seró. Concretament fou deportat a Dachau en l'anomenat "tren fantasma".²³

²² En aquest comunicat no s'especifica el motiu de la seva mort però sí que provenia de Prats de Molló i que tot el que portava seria entregat al consolat espanyol de Perpinyà per si es volia recollir. Entre les seves pertinences s'hi podia trobar 94 francs francesos, 700 pessetes de la república espanyola, cartes, fotografies, documents o 2 rellotges de mà.

²³ Sembla que Josep A. Rey formà part d'una Companyia de Treballadors Estrangers (CTE) de l'exèrcit francès i s'enrolà a la resistència començada la segona guerra mundial. Detingut el setembre de 1942 a Orador sur Glanne i portat a la presó de Llemotges fins acabar al camp d'internament de la Vernet d'Ariège el 5 de febrer de 1943, segons explica Pau Saltó que va compartir set mesos d'internament amb ell. Vegeu Saltó, P. "Ha muerto José Rey Oriol".

Quan els alemanys prenen el comandament de la Vernet, el 10 de juny de 1944, decideixen, més tard, traslladar els presos al camp de concentració de Dachau. Aquests, entre d'altres presoners de Tolosa i Burdeus, concretament 403, formaran part de l'últim viatge del "tren fantasma", entre ells Josep A. Rey o el borgenc Joan Esteve Llusa.

Foren traslladats a Tolosa amb camions i autobusos el dia 30 de juny. D'allí, el 3 de juliol, agafaran un comboi que els traslladarà a Dachau.

Sembla que Josep A. Rey restava pres a Burdeus en aquell moment, on el comboi el recollirà el 9 d'agost. Vegeu Bermejo, B i Checa, S. *Libro memorial. Los españoles ...* p. 319.

Un trajecte inicial total de gairebé dos mesos, ja que arribaran el 28 d'agost de 1944. Aquest viatge es convertirà en un autèntic drama i d'una manca d'humanitat que culminarà amb una sèrie d'evasions, de força patiments i també de morts. D'aquí el nom al comboi que feia el recorregut com a "tren fantasma".

Josep A. Rey Oriol fou alliberat del camp de Dachau el 29 d'abril de 1945.

2.3. Destinataris

Un total de 54 comunicacions van dirigides a les esposes dels exiliats o dels empresonats, això significa el 30,4%, la quantitat més gran d'aquestes. Als pares i mares s'hi dirigeixen 34 documents. 23 a germans o germanes. 22 a amics. Quinze a diferent família vària (tiets, cosins, cunyats, padrins...). Quatre cartes són dirigides a l'Ajuntament de l'Albagés i també set al Sr. Alcalde de forma directa.²⁴ Sis cartes dirigides als fills i tretze a altres destinacions.

Com ja s'apuntava anteriorment, alguns dels escrits no van sortir de la mateixa població de l'Albagés i anaren a parar al fons de l'expedient de l'afectat en qüestió.

Així podem trobar els següents:

- Dos cartes que s'enviaren a Antoni Briansó Rey. Una per part del seu germà i una altra per part dels seus pares.

- Dos informes realitzats per l'alcalde de l'Albagés, Pedró Gómez Bellet, corresponents a Jaume Ramon Cuadrat (Ros Sila), on hi ha una sèrie d'imputacions vers aquest veí en relació a tota la seva participació durant la guerra al poble.

- Un informe elaborat per l'alcalde de l'Albagés i el cap local de la Falange, Josep Montagut Cuadrat en relació a Wenceslau Llimós Oriol. Es tracta d'un escrit on, minuciosament, es descriu la participació del Wenceslau abans i durant el conflicte.

- Dos targetes postals escrites per Paquita Dalmau dirigides a un tiet seu a la presó del seminari vell de Lleida i l'altra a la seva sogra, Adelina Balanyà Mor, tancada a la presó de dones de les Corts de Sarrià a Barcelona.

- Una carta escrita per Ramona Bobet, esposa de Miquel Nogué Bardella, que estava a la presó de Lleida.

- Un informe elaborat per l'Ajuntament on s'explica la implicació durant la guerra de Ramon Farré Oriol (Pelat).

- Quatre informes elaborats per l'Ajuntament sobre Joaquim Alventosa García, molt probablement aquests informes tenien com a destinació el Tribunal de Depurats de Lleida ja que el personatge en qüestió era mestre. Aquests informes es troben en l'expedient de Miquel i Sebastià Cuadrat Realp, ja que el Joaquim Alventosa era gendre d'un altre germà d'aquests dos, el Jaume.

2.4. Adreces destinació i datació

Malauradament no s'han pogut recuperar la major part dels sobres de les cartes, cosa que hagués permès conèixer les adreces dels destinataris. Només hem pogut recuperar cinc cartes amb l'adreça de l'Albagés. Una de les adreces correspon al carrer Juncosa 15, casa pairal dels germans Francesc i Ramon Seró Reig. La resta de les cartes, tres corresponen a diferents habitatges del carrer Lleida, però en cap cas hi figura el número. Aquestes corresponen a Francesc Rey Oriol, Evarist Solé Cuadrat i Ramon Tost Oriol.

En relació a les dates de les cartes, cal destacar que la més primerenca és del 11 de febrer de 1939, ja escrita des de França per Ramon Seró, on explica, entre d'altres coses, que el dia 25 de desembre de 1938 va venir a veure a la família a l'Albagés mentre estava en campanya. Que hi havia d'arribar cap a les dos de la tarda però que un bombardeig li ho va impedir i que no fou fins a la tarda-vespre, per precaució, que pogué arribar al poble.²⁵ Diu que a l'arribar a casa, aquesta estava oberta i desordenada.

²⁴ En aquells moments era Pedro Gómez Bellet (cal xino).

²⁵ El bombardeig a que referència en Ramon Seró es produí a les cap a les 10 del matí. Fou protagonitzat per la 230 esquadra del XXXV Gruppo Autonomo BV. Aquesta esquadra, formada per 5 avions FIAT Br-20, sortí de l'aeròdrom de Puig Moreno, al terme municipal d'Alcanyis (Terol) i llençà un total de 60 bombes de 50kg., sobre la població. Vegeu Rubió Sobreperre, J. *La Guerra Civil a les Garrigues...* p. 199-200.

Per altra banda l'últim document inclòs entre tots els papers requisats, amb data més tardana, és un informe/comunicat emès pel doctor Jamin Henriette, escrit des de l'antic hospital de Sant Lluís, a la població de Perpinyà, del dia 24 de març de 1941 on s'anuncia la mort de Ramon Seró Reig (Areu).²⁶

Es dona la coincidència que ambdues cartes pertanyen al mateix expedient corresponent al de Ramon Seró.

La gran majoria de la documentació recuperada dels expedients, es centra entre els mesos de febrer i agost de 1939,²⁷ concretament en 28 del total, només vuit d'ells tenen escrits fins al desembre del 1939, un s'allarga fins el 1940 i un altre fins el 1941.²⁸

2.5. Llocs d'emissió

En relació a la documentació emesa des de camps de concentració i presons de l'Estat espanyol ens trobem aquests llocs:

- Camp de concentració ATECA de Saragossa
- Camp de presoners establert al convent de Santa Maria de Huerta a Sòria
- Camp de presoners establert al Monestir de Santa Espina a Valladolid
- Presó provincial de Lleida
- Presó provisional del Seminari Vell a Lleida
- Camp de concentració d'Albatera a Castelló
- Camp de concentració de la Universitat de Deusto
- Presó situada a la tabacalera de Santutxo de Bilbao
- Camp de concentració d'Horta a Barcelona
- Presó habilitada a Terol
- Camp de presoner de San Marcos a Lleó
- Camp de concentració de presoners de guerra a la plaça de toros de Sant Sebastià
- Quarter d'Infanteria de Girona
- Camp de concentració de Castelló de la Plana
- Presó de dones de les Corts a Sarrià, Barcelona
- Asil del Parc núm. 15 2n Pavelló, Il·lit 1, sala 7G. Barcelona
- Batalló de muntanya Flandes núm. 5. 2a Companyia Agrupació C. Vitòria
- 27 Bandera de Navarra. 1a Centuria. 61 Divisió. Estafeta 18 a Cáceres.
- Quarter d'infanteria Almansa 15, 5a companyia, grup 13 a Tarragona
- Presó de les Borges Blanques
- Camp de concentració de Sonejas a Castelló.

²⁶ Al llarg de tot el treball farem servir el renom "Areu", tot i que hauria de ser "hereu", normativament, però respectarem la forma escrita dels textos originals.

²⁷ Aquest fou el període en què es conjuga l'inici de la màxima fugida de republicans catalans, també albaresencs, cap a França, especialment a partir del 26 de gener, quan els franquistes arriben a Barcelona, i la primera quinzena de febrer de 1939. I per altra banda, un cop arribats als diferents camps de refugiats comencen a escriure les primeres lletres als seus familiars, per una banda per fer-los arribar la seva situació i el seu lloc d'ubicació i per l'altra per saber d'ells.

²⁸ Vegeu annex 4.

En relació als exiliats i/o refugiats de guerra tenim cartes enviades des dels diferents camps o ciutats franceses de:

- Camp de refugiats espanyols de Bram (Departament de l'Aude a la regió d'Occitània)
- Camp de la Vernet d'Ariège
- Camp de concentració d'Arles de Tec
- Camp de refugiats d'Agde
- Centre d'acollida de refugiats espanyols a Draguinhan, a la regió de la Provença-Alps-Costa Blava, Departament del Var.
- Lons-le-Saunier (Departament del Jura a la regió de la Borgonya)
- Chatillon-le-Roi (Departament del Loiret a la regió centre-Vall del Loira)
- Camp de refugiats de Langogne
- Camp de refugiats d'Argelers-sur-mer
- Pont de Salars al Departament d'Aveiron a la regió del Migdia-Pirineus
- Villenauxe-la-Grande al departament d'Aube a la regió de Gran Est.
- Le Nouvion-en-Thiérache, Departament d'Aisne a la regió dels Alps francesos
- Camp de refugiats de Saint Cyprien (Sant Cebrià de Rosselló)
- Vilemaréchal-sur-Marne (Departament del Senna i del Marne a la regió de l'Illa de França)
- Camp de presoners de Sepfonds
- Camp d'internament de Barcarès
- Montereau (Departament del Senna i del Marne a la regió de l'Illa de França)

Analitzada la correspondència, sempre hem de tenir clar que es tracta d'una documentació fragmentada i no continuada, podem observar que hi ha dos llocs principals d'on s'emet la correspondència des de França, un és el camp de Bram i l'altra des d'Agde, que foren, per tant els dos grans destins dels exiliats albagesencs.

A partir d'aquí ens podem fer una idea del recorregut d'aquests veïns de l'Albagés durant els primers mesos d'exili, fins arribar a aquests dos camps de refugiats.

Després de passar la frontera per Portbou o pel coll de Banyuls, es dirigiren cap als camps de primera urgència, bàsicament Argelers i Saint Cyprien. Aquesta primera destinació la podríem situar entre els mesos de febrer i abril segons els casos. Posteriorment foren traslladats o a Agde, un dels camps preferents per als catalans o a Bram, un camp de segona urgència. Quinze dels dinou expedients recuperats que tenim correspondència, varen tenir aquestes destinacions i concretant més set a Agde i vuit a Bram. També cal dir que la majoria d'ells, des d'aquests camps foren derivats després a diferents poblacions franceses per fer tasques agrícoles, majoritàriament a Chatillon-le-Roi i Vilemaréchal-sur-Marne, respectivament.

Tot i així val a dir que hi ha dos casos que ens trobem que la comunicació s'acaba als camps de primera urgència ja sigui el mateix Argelers o Saint Cyprien.²⁹

Gràcies a la correspondència hem pogut saber d'altres albagesencs que es van haver d'exiliar i que no consten en els expedients de la documentació exiliada.

Així sabem que el Miquel del Casero i el seu fill el Frederic del Ferran, el Quico Salesas, el Ramon del Roset i els del Pena van estar a Bram.

²⁹ Vegeu annex 5. Relació dels llocs d'emissió.

Mentre que el Josep del Francès o Josep del senyor Anton, Ventura del Cinto mestre i el Mateu van estar amb camp d'Agde.³⁰

El Lluís Mònico (Lluís de la Cània) sabem que restà al camp d'Argelers i posteriorment a Agde.

El Jaume Cuadrat Realp va estar a Clermont-Ferrand i després a Barcarès.

El Miquel del molí va estar a la Vernet d'Ariège.

2.6. Eixos temàtics de la correspondència

Segurament l'aspecte que crida més l'atenció en la majoria de cartes és la voluntat de transmetre una certa situació de serenitat i tranquil·litat espiritual per part dels emissors. Hi ha molt poques referències que divulguin situacions greus o molt greus de salut o de mala vida a les presons o als camps de refugiats. El cas més significatiu i també més clar, és el que ens descriu el Màrius Pané de la seva situació al camp de Barcarès quan comenta que conviu amb una situació de reixes i aigua des de fa sis mesos: *Estoy esperando de un día a otro, si las circunstancias no exigen lo contrario, salir del campo de alambradas de espino y vivir lo que significa la juventud.*³¹

Excepte casos puntuals, les cartes descriuen tot el contrari, acostumen a expressar que estan bé i fins i tot poden advertir que s'han engrossit al mateix camp, tot i que de vegades comenten que s'han aprimat però ho fan des d'un punt de vista positiu.

Escriuen, sense estridències, el fer del dia a dia amb normalitat. Parlen del treball que alguns tenen, especialment els exiliats, sobretot de les tasques al camp, especialment recollint remolatxa, sembrant o veremant. Altres tasques que sabem que van realitzar foren les de fuster, ramader (cuidant vaques) o camioner.

Però també parlen dels passejos que fan per l'entorn (així, descriuen el país o el territori on estan que es facin tantes patates i que se'n mengin tantes), on van a rentar la roba, la possibilitat de banyar-se, de l'assistència a les funcions teatrals dels diumenges. O com van celebrar la Festa Nacional de França, el 14 de juliol, des dels camps de refugiats.

En definitiva com si gaudissin d'una autèntica llibertat.

En relació a la temàtica de tota aquesta correspondència retrobada, bàsicament i des de la llunyania, en totes les cartes i targetes postals podem intuir el reflex de sensacions, sentiments, vivències, trets comuns que giren al voltant de dos grans eixos.

El primer és el de les emocions. En la majoria d'aquests escrits s'hi barregen moltes d'elles: alegria (per exemple, quan reben comunicacions per part dels familiars), amor (totes les expressions d'estimació que evoquen cap a ells, marits, mullers, germans, fills-filles), angoixa (per l'estat de salut i l'evolució dels seus), desesperació (pateixen perquè sovint no reben resposta, perquè no saben si estan morts o vius), patiment (322 *¿que emos echo tanto tu como yo para que nos tengámos que ber de esta forma? Yo no lo se el caso es que sufro y sofrirre asta que me muera o sepa de bosotros*),³² desig (al retorn, al tornar a conviure junts, però també n'hi ha que expressen la possibilitat de poder marxar fora d'Europa per tal de trobar una vida millor, com a Xile o a Mèxic), esperança (que aquesta separació sigui la més curta possible), por (a les conseqüències tant per a ells com pels familiars), tristesa (enyorança per la llunyania, però també per l'estat de les cases, pel rendiment de les collites, per com està la terra, per si s'han venut les mules ...).

Fins i tot en alguna de les cartes podem descobrir petits secrets com on guardaren les monedes de plata abans de marxar.

³⁰ Possiblement tingués un renom derivat que fos el de Canieta Pixeres, casa que s'ubicava en l'actual placeta del castell, actualment derruïda.

³¹ Fragment extret de la carta enviada el 14 de setembre 1939 des del camp de Barcarès, a la seva família.

³² Fragment extret d'una carta enviada per Eduard Mor a la seva esposa Carlina Rey Oriol el 17 de febrer de 1939 des del camp de concentració d'Arlés de Tec (Vallespir).

El segon tret a destacar és el dels valors que es transmeten, entre molts d'altres voldria destacar els de la solidaritat, amistat i germanor. Contínuament hi ha referències, mostres de suport i ajuda mútua entre els presos o exiliats que conviuen en un mateix lloc, no solament entre els albagesencs sinó també amb la resta de gent de la comarca, ja sigui quan comparteixen la lectura d'una carta entre ells, ja sigui quan algú no sap escriure o no fa una lletra prou entenedora, es passen notícies els uns als altres, es deixaven diners per comprar paper i sobres, compartien menjar...

També cal destacar per damunt de tot la integritat en què podien entomar una sentència molt greu, fins i tot la pena de mort. Així, el Miquel Rey, després d'haver-se celebrat el seu judici, escriu a la seva esposa explicant-li com havia anat, quina pena havia demanat el fiscal i quina l'advocat defensor, a ella li demana en gran mesura serenitat i respecte per tothom. El Miquel li amaga que ja sabia que l'havien condemnat a mort.³³

Un altre dels arguments que es repeteixen de forma comuna són les peticions a les famílies, especialment els que estan tancats a les presons o camps franquistes, per tal d'aconseguir un aval signat per les autoritats competents del poble, això significa l'alcalde, el cap de la Falange i el capellà, per tal de poder retornar a casa. L'altra petició bastant comuna és la possibilitat d'enviar paquets a les presons amb roba (mudes), menjar (llaunes de sardines, pa), estris de neteja (sabó, pinta), de vaixel·la (plats i culleres), tabac, botes, també diners per comprar coses a la mateixa presó (com per exemple matalassos, taronges, olives o pots de melmelada).³⁴

De tota manera en algunes comunicacions no s'escapen de fer comentaris de la situació actual. Un dels exemples seria aquest: *No me viene un día de salir porque ya me figura como está todo*³⁵ o una altra, (...) *que haya mucha suerte para todos*.³⁶

També apareixen referències a la situació d'odi i venjança personal que es dona al poble de l'Albagés ara, però també durant el període de rereguarda ja començat el conflicte: *vergüenza nos tendríamos que dar de ser personas*.³⁷

Els emissors, ja intuïen però, que no tota la correspondència o documentació arribava al destí final. Per tant, que hi havia una clara censura i certes possibilitats de requisa. Així ho fa saber, per exemple, Alfred Rey dirigint-se directament a l'Ajuntament de l'Albagés on expressa que si sap que la seva família es troba bé i són vius és gràcies a les gestions que ell ha fet i a les comunicacions que li han transmès algú altre del poble i especialment una germana seva, Dolors Rey, que vivia a Castellnou, i ella sí que rebia totes les cartes. Retreu als membres del consistori que no hi ha cap motiu per no deixar que arribin les missives a casa i els demana, fins i tot, que si no és per odis personals, que facin possible aquesta comunicació i no les requisin.

També l'Evarist Solé expressa aquesta preocupació de forma clara: *Ya casi he perdido la cuenta de las cartas que os he dirigido a vosotros y de ninguna he tenido contestación*.³⁸

³³ Carta escrita el 15 de maig de 1939 des de la presó de Lleida. Aquell dia va aparèixer la sentència definitiva de pena de mort amb l'acusació de rebel·lió militar. Tres mesos després fou executat, concretament el 18 d'agost de 1939.

³⁴ De vegades l'alimentació era escassa, de vegades els mateixos vigilants es quedaven amb els paquets i bona part dels diners s'utilitzava per comprar al mercat negre que s'oferia dins de les presons ja fos de tabac o del mateix menjar que anteriorment s'havia requisat als presoners.

³⁵ Fragment extret de la carta enviada per Alfred Rey, des del camp de concentració-monestir de Santa Maria de Huerta a Sòria, a la seva esposa Teresa Seró el 20 de juny de 1939.

³⁶ Comentari expressat per Josep Bobet el 26 d'abril de 1939 en una carta enviada al seu pare, Gregori Bobet, des de la presó de Lleida. El 28 de juliol seria executat.

³⁷ Fragment extret de la carta enviada per Alfred Rey des del camp de concentració-monestir de Santa Maria de Huerta a Sòria, a la seva esposa Teresa Seró el 29 de juny de 1939.

³⁸ Carta enviada des del camp de refugiats d'Agde el 12 de juny de 1939, comentant a la seva esposa, Teresita Donés, on li manifesta una clara situació de preocupació per tot plegat després d'escriure-li 19 cartes i no rebre contesta.

El Màrius Panés també comenta en un moment donat en una de les seves cartes dirigides a la seva família que era estrany que li haguessin “interceptat” dues cartes quan no havia escrit cap cosa de l’altre món, i diu que les havia escrit amb el mateix “to” que les altres.³⁹

3. Els que ja no van tornar a casa

*Nuestra conciencia serena y tranquila responde de todos nuestros actos;
creemos que no existe delito alguno que pueda comprometer
nuestra honorabilidad y si en algo hemos procedido malamente habrá sido
involuntariamente, dispuestos como siempre a rectificar nuestros errores*

Fragment d’una carta signada per sis veïns de l’Albagés
des de la presó de Lleida i dirigida a l’Ajuntament,
el mateix dia que els van condemnar a mort, 15 de maig de 1939.

Miquel Rey Panés (Tendre). Fill de Miquel i Elvira. 42 anys, pagès, casat amb dos fills. Vivia al C/ Lleida.

El dia 18 d’abril de 1939 s’incoà el procediment sumaríssim d’urgència núm. 1067 contra ell per l’Auditoria de Guerra de la Quarta Regió Militar a Lleida, que s’acabà el 29 d’abril de 1939.⁴⁰

Un cop acabat el procés, ingressà a la presó de Lleida el 3 de maig de 1939, provinent de la presó de Borges Blanques.⁴¹

El dia 15 de maig apareix la sentència definitiva de pena de mort per a l’acusat per part de l’Auditoria de Guerra de Lleida amb el càrrec de rebel·lió militar.

Acusat de formar part del comitè revolucionari antifeixista⁴² que mentre en va ser membre, fou assassinat del capellà del poble,⁴³ de fer registres i requisos a diferents propietaris de la població,⁴⁴ de cremar les imatges de l’església parroquial⁴⁵ i de participar en la detenció de set veïns de

³⁹ Carta emesa el dia 14 de setembre de 1939, dirigida a la seva família, des del camp de refugiats de Barcarés.

⁴⁰ Vegeu Procediment sumaríssim d’urgència núm. 1067 dins la causa conjunta 213. Arxiu Militar Territorial Tercer. Barcelona.

⁴¹ Vegeu Exp. 907665. Fons Centre Penitenciari de Ponent. Arxiu Històric de Lleida.

⁴² Segons informació consultada el Miquel Rey Panés no formà part de cap dels dos Comitès antifeixistes locals que es constituïren al poble. El que sí que formà part fou del segon ajuntament constituït a l’Albagés durant la guerra, el 17 de febrer de 1937, com a Conseller de Cultura per la UGT. Vegeu Rubió Sobreperere, J. *La Guerra Civil a les Garrigues*. p. 30.

⁴³ Aquest capellà era Jaume Cabiscol Mir, natural d’Alcarràs. Fou detingut pel Comitè de l’Albagés i portat a Vilanova d’Alpicat on hi havia exercit com a coadjutor durant molt temps. Fou assassinat al Pla de la Cerdera el 14 d’agost de 1936. Vegeu Rubió Sobreperere, J. *La Guerra Civil a les Garrigues*, p. 64.

⁴⁴ Sobre les requisos, incautacions i col·lectivitzacions de terres i edificis realitzades a diferents propietaris de l’Albagés, es pot consultar Rubió Sobreperere, J. “La revolució al camp. La formació de les col·lectivitzacions agrícoles...”, p. 145-155.

⁴⁵ L’església fou saquejada i assaltada el juliol de 1936, essent cremats i destruïts altars i imatges a la carretera que va cap al Soleràs a un quilòmetre de la població. Vegeu més informació Rubió Sobreperere, J. *La Guerra Civil a les Garrigues*, p. 60.

la població condemnats a mort pel Tribunal Popular de Lleida, més tard indultats, i també acusat de formar part de l'ajuntament marxista de la població.⁴⁶

La pena fou confirmada, posteriorment, el dia 22 de maig per l'Auditoria de Guerra de Barcelona. Executat el 18 d'agost de 1939 al cementiri de Lleida i enterrat a la fossa núm. 3 d'aquest.

Antoni Briansó Piñol (Guardeta). Fill d'Eugeni i Maria. 34 anys, pagès, casat i amb dos fills. Vivia al C/ Lleida 52.

El dia 18 d'abril de 1939 s'incoà el procediment sumaríssim d'urgència núm. 1070 contra ell per part l'Auditoria de Guerra de la IV Regió Militar a Lleida, que s'acabà el 29 d'abril de 1939.⁴⁷

Un cop acabat el procés, ingressà a la presó de Lleida el 3 de maig de 1939, provinent de la presó de Borges Blanques.⁴⁸

El dia 15 de maig apareix la sentència definitiva de pena de mort per a l'acusat per part de l'Auditoria de Guerra de Lleida amb el càrrec de rebel·lió militar. Acusat de formar part dels successos revolucionaris d'octubre de 1934,⁴⁹ de formar part del comitè revolucionari antifeixista⁵⁰ que va assassinar el capellà del poble, de fer registres, requisos i insults a diferents propietaris de la població, de cremar les imatges de l'església parroquial i de participar en la detenció de set veïns de la població condemnats a mort pel Tribunal Popular de Lleida, més tard indultats, i també acusat de formar part de l'ajuntament marxista de la població.⁵¹

La pena fou confirmada, posteriorment, el dia 22 de maig per l'Auditoria de Guerra de Barcelona. Executat el 18 d'agost de 1939 al cementiri de Lleida i enterrat a la fossa núm. 3 d'aquest.

⁴⁶ Aquests set albagesencs foren: Ramon Mor Mor (membre de la CEDA i del Sometent); Ramon i Sebastià Serra Gil (membres de la Lliga Catalana); Josep Montagut Cuadrat (membre de la CEDA i del Sometent. Posteriorment fou delegat de la Falange a la població a l'acabar la contesa civil); Manel Ramon Rius; Josep Iglesias Montagut (membre d'Acció Ciutadana) i Josep Iglesias Cantó. Detinguts el 10 de setembre de 1936 i portats a la presó de Lleida. El dia 17 de desembre es celebrà el seu judici per part del primer Tribunal Popular on tots, excepte Manel Ramon Rius, foren condemnats a mort. Aquesta pena fou commutada per 30 anys de presó el 26 de desembre de 1936 i traslladats, els sis restants, a la presó Model de Barcelona. La sentència també incloïa la confiscació de tots els seus béns. Vegeu Rubió Sobreperere, J. *La Guerra Civil a les Garrigues*, p. 25 i 70-71.

⁴⁷ Vegeu Procediment sumaríssim d'urgència núm. 1070 dins la causa conjunta 213. Arxiu Militar Territorial Tercer. Barcelona.

⁴⁸ Vegeu Exp. 903935. Fons Centre Penitenciari de Ponent. Arxiu Històric de Lleida.

⁴⁹ El 6 d'octubre de 1934 es proclamà una vaga general a l'Albagés, sembla ser impulsada per Francesc Rey, en aquells moments alcalde. Es van muntar diferents punts de vigilància a les entrades i sortides del poble. Ocuparen la central telefònica i requisaren un camió. A resultes d'aquest moviment es van processar diferents detinguts de la població a la presó de Lleida, entre ells Jaume Bellmunt Boldú (absolt), Antoni Lloret Menal (absolt) i Francesc Rey Oriol (absolt). Vegeu López Esteve, M. *Els fets d'octubre de 1934 a Catalunya: més enllà de l'acció governamental*. Tesi Doctoral. UPF 2012. Per tal d'ampliar l'acció revolucionària a la comarca en relació als fets d'octubre de 1934, consulteu Rubió Sobreperere, J. "La Segona República. Lluites i tensions a la comarca de les Garrigues", p. 83-103.

⁵⁰ Va formar part del primer Comitè local antifeixista com a membre de la CNT. Vegeu Rubió Sobreperere, J. *La Guerra Civil a les Garrigues*, p. 25. Cal dir, també que Antoni Briansó formà part del primer ajuntament que es constituï durant la guerra després del la dissolució del Comitè. Aquest es creà el 27 d'octubre de 1936. Vegeu Rubió Sobreperere, J. *La Guerra Civil a les Garrigues*, p. 25-30.

⁵¹ Formà part del primer ajuntament en representació de la CNT, que es constituï durant la guerra després del la dissolució del Comitè. Aquest es creà el 27 d'octubre de 1936. Vegeu Rubió Sobreperere, J. *La Guerra Civil a les Garrigues*, p. 30.

Joan Rey Nogué (Botam). Fill de Josep i Maria. 50 anys, pagès, casat i amb quatre fills. Vivia al c/ Juncosa.

El dia 7 d'octubre de 1939 s'incoà el procediment sumaríssim núm. 5330 per part de la Capitania General Militar de la IV Regió Militar.

El dia 23 de febrer de 1940 ingressà a la presó de Lleida provinent de les Borges Blanques.⁵² El consell de guerra, es celebrà el dia 1 de març de 1940 acusat d'adhesió a la rebel·lió i confirmada la sentència a la pena de mort el dia 30 d'abril de 1940.

Fou acusat de participar en els fets revolucionaris d'octubre de 1934 a la població, de patricular amb armes pel poble essent element de confiança del comitè revolucionari antifeixista, de participar en la destrucció i crema d'imatges de l'església parroquial, de participar en la detenció de set veïns de la població condemnats a mort pel Tribunal Popular de Lleida, de participar en la detenció del capellà del poble per entregar-lo a uns individus d'Alpicat que el van assassinar i de participar en registres i incautacions.

Executat el 3 d'agost de 1940 a Lleida.⁵³

Sebastià Alentà Cuadrat (Lluquet). Fill de Josep i Dolors. 23 anys. Pagès, solter. Vivia al C/ Sant Joan, 5.

S'incoà el procediment sumaríssim d'urgència núm. 2583 en data 23 de juny de 1939 que es va concloure el 22 de juliol de 1939.

Ingressà a la presó de Lleida el dia 25 de juliol provinent de les Borges Blanques, on va arribar el 24 de juliol.⁵⁴

Abans, però, havia estat al camp de concentració de Chamartín d'on sembla que fou evacuat el 20 d'abril de 1939 cap al camp de presoners de Barbastre.

Es realitzà el Consell de Guerra a Lleida el 2 de setembre de 1939 on fou acusat de rebel·lió militar i sentenciat a pena de mort.

Fou incriminat de pertànyer al Sindicat Autèntic de Treballadors que es formà al poble pertanyent o adherit a la UGT; de realitzar diferents guàrdies amb armament a la població fent requisos i incautacions a persones de dretes; de saqueig i profanació de l'església del poble però també d'altres del contorn com la de Juncosa, els Torms, el Soleràs, Alcanó i el Cogul; de cooperar en la detenció de set persones de dretes condemnades a mort pel Tribunal Popular de Lleida i més tard indultades; voluntari de les milícies roges i de formar part del piquet d'execució que afusellava al cementiri de Lleida.

Segons l'acta de defunció fou executat a Lleida el 25 de maig de 1940.⁵⁵

Josep Bobet Donés (Gori). Fill de Gregori i Tomasa. 30 anys, pagès, solter. Vivia a C/ Juncosa 92.

Ingressà a la presó de Lleida el 15 d'abril de 1939 entregat per les milícies de la Falange, provinent de les Borges Blanques.⁵⁶

⁵² Vegeu Exp. 912577. Fons Centre Penitenciari de Ponent. Arxiu Històric de Lleida.

⁵³ Vegeu Procediment sumaríssim d'urgència núm. 5330. Arxiu Militar Territorial Tercer. Barcelona. Cal esmentar que al certificat de defunció hi posa el 2 d'agost com a data de la seva mort, però en l'expedient penitenciari explica que el dia 3 fou entregat a la guàrdia civil per tal de fer complir la sentència en data del dia anterior.

⁵⁴ Vegeu Exp. 901789. Fons Centre Penitenciari de Ponent. Arxiu Històric de Lleida.

⁵⁵ Vegeu Procediment sumaríssim d'urgència núm. 2583. Arxiu Militar Territorial Tercer. Barcelona.

⁵⁶ Vegeu Exp. 902962. Fons Centre Penitenciari de Ponent. Arxiu Històric de Lleida.

El seu procediment sumaríssim d'urgència núm. 1082, s'incoà en data 19 d'abril de 1939 i es va concloure el 29 d'abril de 1939.⁵⁷

El Consell de Guerra es realitzà a Lleida el 15 de maig de 1939 on fou acusat de rebel·lió militar i sentenciat a pena de mort.

Fou acusat de participar en els fets revolucionaris de l'Albagés l'octubre de 1934; de ser fundador i president del Sindicat Autèntic dels Treballadors que es va crear al poble i adherit a la UGT;⁵⁸ de participar en registres i requisés; del saqueig i profanació de l'església del poble però també d'altres del contorn; va participar en la detenció de set persones de dretes condemnades a mort pel Tribunal Popular de Lleida i més tard indultades; de prestar servei a la presó de Lleida i de formar part dels piquets executors al cementiri d'aquesta ciutat.

Executat al cementiri de Lleida el 28 de juliol de 1939 i enterrat a la fossa especial núm. 3 d'aquest cementiri.

Antoni Oriol Simó (sou petit o Tonet). Fill de Miquel i Dolors. 30 anys, pagès, solter. Nascut a Terrassa. Vivia al C/ Juncosa, 74.

Ingressà a la presó de Lleida el 15 d'abril de 1939 entregat per les milícies de la Falange, provinent de les Borges Blanques.⁵⁹

S'incoà el seu procediment sumaríssim d'urgència núm. 1082 en data 19 d'abril de 1939 i es va concloure el 29 d'abril de 1939.⁶⁰

El Consell de Guerra es realitzà a Lleida el 15 de maig de 1939 on fou acusat de rebel·lió militar i sentenciat a pena de mort.

Fou acusat de participar en els fets revolucionaris de l'Albagés l'octubre de 1934; de pertànyer al comitè antifeixista local requisant registres i requisés; del saqueig i profanació de l'església del poble però també d'altres del contorn; de participar en la detenció de set persones de dretes condemnades a mort pel Tribunal Popular de Lleida i més tard indultades; de prestar servei a la presó de Lleida i de formar part dels piquets executors al cementiri d'aquesta ciutat.

Executat al cementiri de Lleida el 28 de juliol de 1939 i enterrat a la fossa especial núm. 3 d'aquest cementiri.

Miquel Oriol Simó (sou gran o gallina). Fill de Miquel i Dolors. Nascut a Terrassa. 47 anys, casat amb Montserrat Iglesias Farrús, pagès, set fills. En aquell moment el seu domicili era a Carretera de Castelló, 116 de Terrassa després d'haver fugit de l'Albagés.

Ingressà a la presó del "seminari vell" de Lleida el 14 de novembre de 1939 entregat per la guàrdia civil, provinent de la presó de Terrassa.⁶¹

El seu procediment sumaríssim d'urgència núm. 3534, s'incoà en data 30 d'agost de 1939 i es va concloure el 8 de febrer de 1940.

El Consell de Guerra es realitzà a Lleida el 21 de febrer de 1940 on fou acusat d'adhesió a la rebel·lió militar i sentenciat a pena de mort.

⁵⁷ Vegeu Procediment sumaríssim d'urgència núm. 1082 dins la causa conjunta 213. Arxiu Militar Territorial Tercer. Barcelona.

⁵⁸ No ens consta que mai en fos President.

⁵⁹ Vegeu Exp. 906764. Fons Centre Penitenciari de Ponent. Arxiu Històric de Lleida.

⁶⁰ Vegeu Procediment sumaríssim d'urgència núm. 1082 dins la causa conjunta 213. Arxiu Militar Territorial Tercer. Barcelona.

⁶¹ Vegeu Exp. 906765. Fons Centre Penitenciari de Ponent. Arxiu Històric de Lleida.

Acusat de participar en els fets revolucionaris d'octubre de 1934; de ser un dels fundadors del Sindicat Autèntic dels Treballadors de la població i adherit a la UGT; de participar en la detenció de set persones de dretes condemnades a mort pel Tribunal Popular de Lleida i més tard indultades; del saqueig i profanació de l'església del poble però també d'altres del contorn; de pertànyer al comitè antifeixista local requisant registres i requises;⁶² de participar en la detenció del llavors capellà del poble i entregar-lo al Comitè d'Alpicat, essent posteriorment assassinat.

Executat el 6 de juliol de 1940 a Lleida i enterrat al cementiri.⁶³

Jaume Seró Bernat.⁶⁴ Nascut el 10 de gener de 1920. Fill de Josefa i Ramon. 24 anys. S'exilià als 18 anys juntament amb el seu pare.

Passà pel camp de refugiats núm. 1 de la Vernet d'Ariège. S'hi està un mínim de dos mesos entre l'agost i l'octubre de 1939. Des d'allí i amb el seu convilatà, Antoni Briansó, envià dues cartes a casa, una dirigida a la seva amiga Maria Cuadrat i l'altra a la seva padrina.⁶⁵

Posteriorment es casà amb Gisèle Leroy i tingué una filla, Jacqueline. Treballava de manobre.

D'ideologia comunista entrà a formar part de la resistència francesa.

Fou condemnat a dos anys i una multa de 1000 francs pel tribunal de París, per possessió i distribució de fullets comunistes, el 23 de setembre de 1943, considerat pres polític entrà a la presó d'Eysses.⁶⁶

Mor afusellat al centre penitenciari d'Eysses, a la població de Villeneuve-Sur-Lot, el 23 de febrer de 1944 després de protagonitzar un intent d'escapatòria o pla d'evasió col·lectiva de la presó. Es jutjaren catorze presoners dels quals dotze foren condemnats a mort. Els afusellaren a la paret on habitualment estenien la roba.⁶⁷

Enterrat al cementiri de Santa Caterina de la mateixa població al carrer anomenat dels afusellats (carré des fusillés).

4. Conclusions

Catalunya en general, i la comarca de les Garrigues en particular, patiren una llarga, duríssima i agònica repressió un cop acabada la guerra. Un procés pervers que va fer possible la legitimació de la persecució, tant en el mateix territori com en l'exterior, sense cap tipus d'impunitat i amb la seguretat dels guanyadors d'un conflicte que es convertí en una croada contra tots aquells que havien defensat un sistema i un model establert democràticament.

La por s'instal·là a cada casa durant molts anys i mai acabà de sortir, perquè la venjança aplicada de forma institucional i legislada provocà una gran quantitat d'assenyalats, molts d'ells morts i executats, mentre que d'altres hagueren de quedar-se a viure a milers de quilometres del seu poble natal.

El petit poble de l'Albagés no fou una excepció en relació al procés repressiu feixista aplicat a la

⁶² Va formar part del primer i del segon Comitè local antifeixista com a membre de la UGT, en aquells moments era President del Sindicat Autèntic dels Treballadors. Vegeu Rubió Sobrepere, J. *La Guerra Civil a les Garrigues*, p. 25-26.

⁶³ Vegeu Procediment sumaríssim d'urgència núm. 3534. Arxiu Militar Territorial Tercer. Barcelona.

⁶⁴ Boite 15.344. Service Historique de la Défense. Bureau des archives des victimes des conflits contemporains. Caen. Vegeu, també, per ampliar informació Rubió Sobrepere, J. "L'horror nazi ...", p. 323

⁶⁵ Sabem això gràcies a la trobada de dues cartes inèdites a l'antic arxiu de l'Ajuntament de l'Albagés dins l'expedient d'Antoni Briansó Rey (sorballet).

⁶⁶ L'octubre de 1943, quan les autoritats de Vichy van decidir concentrar tots els condemnats polítics de la zona Sud, aquesta presó era considerada com la més "segura".

⁶⁷ Jaladieu, C. i Lautissier, M. *Centrale d'Eysses. Douze fusillés pour la République*.

comarca, ans al contrari. Aquest estudi ens ha permès copsar diferents aspectes com l'aplicació d'una actuació clarament coercitiva i persecutòria, de forma totalment arbitrària, practicada per les institucions governamentals centrals (empresonaments, execucions i afusellaments sense un judici just), però també per les institucions i partits polítics locals (ajuntament i especialment el seu alcalde, o la Falange, amb el seu cap local com a màxim representant).

Parlem no només d'exili, de fugida, d'escapatòria de possibles conseqüències després de la guerra, sinó també de l'ús de la força i de la repressió moral d'una part dels albaresencs vencedors del conflicte, que es creien estar per damunt del bé i del mal i sense tenir cap tipus de remordiment ni compassió vers aquells familiars separats arran del conflicte civil i un cop acabat aquest.

La requisita de la documentació, que el passat mes de juny de 2019 va veure la llum després d'estar vuitanta anys amagada, demostra un cop més l'esperit de venjança dels guanyadors sobre els vençuts, la mínima o nul·la empatia vers els veïns que patien a la presó o estaven lluny de casa, i ho feien amb nocturnitat i traïdoria sense tenir en compte els sentiments, les angoixes o les inquietuds que demostraven i explicaven en aquells escrits que mai van tenir el seu destinatari final.

La correspondència, les cartes, les targetes, les fotografies, els escrits que en aquest estudi hem pogut analitzar foren, per alguns, l'última esperança per seguir mantenint contacte amb els seus. L'allargada ombra de l'aparell repressor feu que molts ja no tornessin i que aquelles últimes paraules vers les seves famílies, aquelles últimes vivències, pensaments, reflexions o desitjos quedessin estroncats, tancats a pany i forrellat, per aquells que defensaven una legítima victòria davant el patiment i sofriment d'un grup de gent que es delia per contactar amb els seus estimats més propers.

Que aquest breu treball d'anàlisi, a partir de la recuperació de la documentació requisada durant tants anys, sigui un acte d'homenatge més a les víctimes de la repressió franquista i que se sumi al del passat mes de juny quan s'entregà a les famílies aquelles cartes originals tant temps ocultes i amagades en el vell arxiu de l'Ajuntament.

Un nou tribut, que és de justícia, com tants d'altres que s'haurien d'haver celebrat molts anys abans.

5. Bibliografia i fonts

Bibliografia general

ANDREU, M. "Vides atrapades en una carpeta" dins *SomGarrigues*. Núm. 498. Any XIX. Del 22 de març al 4 d'abril de 2019. Pàg. 18.

ANDREU, M. "Josep Anton Rey, 40 anys d'exili, resistència i deportació" dins *SomGarrigues*. Núm. 510. Any XIX. Del 6 al 19 de setembre de 2019. Pàg. 16-17.

BARALLAT BARÉS, M. *La repressió a la postguerra civil a Lleida (1938-1945)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.

BERMEJO, B. i CHECA, S. *Libro memorial. Españoles deportados a los campos nazis (1940-1945)*. Madrid: Ministerio de Cultura, 2006.

HERNÁNDEZ DE MIGUEL, C. *Los campos de concentración de Franco*. Barcelona: Penguin Random House Grupo editorial, 2019.

JALADIUEU, C. i LAUTISSIER, M. *Central d'Eysses. Douze fusillés pour la République*. Ville-neuve-sur-lot: Association pour mémoire d'Eysses, 2004.

LÓPEZ ESTEVE, M. *Els fets del 6 d'octubre de 1934*. Barcelona. Editorial Base, 2013.

RUBIÓ SOBREPÈRE, J. *La Guerra Civil a les Garrigues. De la revolució a l'ocupació franquista (1936-1939)*. Lleida: Pagès editors, 2011

RUBIÓ SOBREPÈRE, J. "Sumaríssims de mort. Reconstruïnt la repressió a les Garrigues: els procediments judicials militars" dins *Mirades. XI Trobada d'Estudiosos de les Garrigues*. Lleida: Centre d'Estudis de les Garrigues, 2018. (p. 187-203).

RUBIÓ SOBREPÈRE, J. "L'horror nazi: quan el número substitueix la persona. Els garriguencs als camps nazis" dins *Traces. X Trobada d'Estudiosos de les Garrigues*. Lleida: Centre d'Estudis de les Garrigues, 2016. (p. 297-328).

RUBIÓ SOBREPÈRE, J. "La revolució al camp. La formació de les col·lectivitacions agrícoles a la comarca de les Garrigues durant la Guerra Civil (1936-1939)" fins *Fites en el temps. VI Trobada d'Estudiosos de les Garrigues*. Juneda: Ed. Fonoll, 2008. (p. 145-176).

RUBIÓ SOBREPÈRE, J. "La Segona República. Lluites i tensions a la comarca de les Garrigues" dins *Vincles i arrels. VIII Trobada d'Estudiosos de les Garrigues*. Lleida: Centre d'Estudis de les Garrigues, 2012. (p. 83-103).

SALTÓ, P. "Ha muerto José Rey Oriol" dins 1939-1944 *Le Vernet. Bulletin d'Informations de l'amicale des anciens internés politiques et résistants du Camp du Vernet d'Ariège*. Núm. 10. Any 1978. Pàg. 14.

SOLÉ SABATÉ, J.M. *La repressió franquista a Catalunya 1938-1953*. Barcelona: Ed. 62, 2003.

SOLÉ SABATÉ, J.M. i DUEÑAS ITURBE, O. *El franquisme contra Esquerra*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2007 (edició corregida i ampliada 2013).

VILARÓ PIÑOL, R. *Sobreviure a les presons de Franco. Testimoni epistolar de 1939 a 1943*. Tarragona: Publicacions URV, 2016.

6. Arxius

ARXIU HISTÒRIC DE LLEIDA

- . Fons Govern Civil (1863-1988)
- . Fons Judicials. Tribunal de Responsabilitats Polítiques
- . Fons Centre Penitenciari de Ponent. Expedients interns

ARXIU MILITAR TERCER. BARCELONA

- . Procediments judicials militars

ARXIU MUNICIPAL DE L'ALBAGÉS

CENTRE D'HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA

- . Cost Humà de la Guerra Civil espanyola

CENTRO DOCUMENTAL DE LA MEMORIA HISTÓRICA

- . Causa General

SERVICE HISTORIQUE DE LA DÉFENSE. BOUREAU DES ARCHIVES DES VICTIMES DES CONFLICTS CONTEMPORAINS. CAENS

7. Fonts orals

Miquel À. Llimós
Jordi Oliva
Josep M. Alventosa
Roser Briansó
Lidu Seró
Marcel Dalmau

8. Annexos

Annex 1. Relació dels noms 38 expedients i dels dos informes recuperats amb la documentació que s'hi registra

Expedients:

- 1- Ramón Tost Oriol (Silonet). 1 carta i 5 targetes postals
- 2- Francisco Seró Reig (Areu). 3 cartes
- 3- Evaristo Solé Cuadrat (Sinto). 5 cartes i 1 targeta postal
- 4- Rosendo Seró Oriol (salapayet). 3 cartes
- 5- Jose A. Seró Rey (salapayo). 5 cartes.
- 6- José Solé Cuadrat (Sinto). 1 carta.
- 7- Ramón Seró Reig (Areu). 9 cartes, 1 informe/comunicat i 3 targetes postals.
- 8- Miquel Rey Panés (Tendre). 2 cartes.
- 9- Jaime Ramón Cuadrat (Ros Sila). 3 cartes, 2 informes/comunicats i 1 petició.
- 10- Marcelino Rey Oriol (Barbero Tonet). 9 cartes i 1 fotografia.
- 11- Alfredo Rey Farrando (Alfredo). 11 cartes.
- 12- Jose Mor Rey (Mingo). 7 cartes i 1 fotografia.
- 13- Àngel Nogué Bardella. 2 cartes.
- 14- Miquel Nogué Bardella. 3 cartes.
- 15- Fernando Oriol Iglesias (Gallina). 4 cartes.
- 16- José A. Rey Oriol (Toñete). 10 cartes.
- 17- Francisco Rey Oriol (Tonet). 2 cartes, 1 fotografia i 1 targeta postal
- 18- Antonio Briansó Piñol (Guardeta). 1 carta.
- 19- Eduardo Mor Rey. 10 cartes.
- 20- Wenceslao Llimós Oriol (Pipa). 2 cartes i 1 informe/comunicat
- 21- Jaume Oriol Panés (Munda Panxo). 3 targetes postals.
- 22- Joan Oriol Castelló. 2 cartes.
- 23- Ramón Oriol Iglesias (Gallina). 2 cartes.
- 24- Joan Rey Nogué (Botam). 3 cartes.
- 25- Eugenio Iglesias Briansó. 3 cartes.
- 26- Ramón Iglesias Sardà (Bo). 7 cartes.
- 27- José Cuadrat Seró (Catarinet). 1 carta.
- 28- Miquel i Sebastià Cuadrat Realp (Sargento). 2 cartes i 4 informes
- 29- Antonio Cuadrat Rey (Margarita). 1 carta.

- 30- Antonio Briansó Rey (Sorballet). 7 cartes.
- 31- Sebastià Alentà Cuadrat (Lluquet). 3 cartes.
- 32- Ramón Briansó Seró (Farré). 3 cartes.
- 33- José Bobet Donés (Gori). 6 cartes.
- 34- Mau de Juncosa. 1 carta i 2 targetes postals.
- 35- Mario Panés Seró (Barrufet). 5 cartes.
- 36- Angel Panés Cuadrat (Angelet). 4 cartes.
- 37- Miguel Oriol Simó (Gallina). 1 targeta postal.
- 38- Antonio Oriol Simó (Tonet). 4 cartes.

Informes: Teresa Argilés i Josep Oriol (cal Pelat) i Ramon Farré Oriol (cal Pelat)

Annex 2. Relació dels remitents de tota la documentació requisada enviada

- 1- Ramón Tost Oriol (Silonet).
- 2- Francisco Seró Reig (Areu).
- 3- Evaristo Solé Cuadrat (Sinto).
- 4- Rosendo Seró Oriol (salapayet).
- 5- Jose A. Seró Rey (salapayo).
- 6- José Solé Cuadrat (Sinto).
- 7- Ramón Seró Reig (Areu).
- 8- Miquel Rey Panés (Tendre).
- 9- Jaime Ramón Cuadrat (Ros Sila).
- 10- Marcelino Rey Oriol (Barbero Tonet).
- 11- Alfredo Rey Farrando (Alfredo).
- 12- Jose Mor Rey (Mingo).
- 13- Àngel Nogué Bardella (Bardella).
- 14- Miquel Nogué Bardella (Bardella).
- 15- Fernando Oriol Iglesias (Gallina).
- 16- José A. Rey Oriol (Toñete).
- 17- Francisco Rey Oriol (Tonet).
- 18- Antonio Briansó Piñol (Guardeta).
- 19- Eduardo Mor Rey.
- 20- Wenceslao Llimós Oriol (Pipa).
- 21- Jaume Oriol Panés (Munda Panxo).
- 22- Joan Oriol Castelló.
- 23- Ramón Oriol Iglesias (Gallina).
- 24- Joan Rey Nogué (Botam).
- 25- Eugenio Iglesias Briansó.
- 26- Ramón Iglesias Sardà (Bo).
- 27- José Cuadrat Seró (Catarinet).
- 28- Miquel Cuadrat Realp (Sargento).
- 29- Sebastià Cuadrat Realp (Sargento).
- 30- Antonio Cuadrat Rey (Margarita).
- 31- Antonio Briansó Rey (Sorballet).
- 32- Sebastià Alentà Cuadrat (Lluquet).

- 33- Ramón Briansó Seró (Farré).
- 34- José Bobet Donés (Gori).
- 35- Mau de Juncosa (Paquita Dalmau)
- 36- Mario Panés Seró (Barrufet).
- 37- Angel Panés Cuadrat (Angelet).
- 38- Miguel Oriol Simó (Gallina).
- 39- Antonio Oriol Simó (Tonet).
- 40- Josep Oliva Sitges (company d'Alfred Rey Ferrando)
- 41- Josep Seró Rey (cunyat de Àngel Panés Cuadrat)
- 42- Josep i Francesc Preixens (Soleràs)
- 43- Josep Seró Ramon
- 44- Ramon Briansó Piñol
- 45- Ramon Ramon Nogué
- 46- Josep Martí (possiblement de Juncosa)
- 47- B. Briansó (germà d'Antoni Briansó)
- 48- Jaume Seró Bernat (company d'Antoni Briansó al camp de refugiats de la Vernet d'Ariège. Fou afusellat al centre penitenciari d'Eysses)
- 49- Josep Bosch Rey (cosí de l'Eduard Mor)
- 50- Josep Boldú (amic de Francesc Rey Oriol i possible parella de la seva germana, Maria Rey)
- 51- Carme Iglesias (esposa de Jaume Mor Rey)
- 52- Francesca Mor (germana de Jaume Mor)
- 53- Domingo Mor (tiet de Jaume Mor)
- 54- Josep Mor Iglesias (fill de Jaume Mor)
- 55- Ramiro Mir (Soleràs)
- 56- Lluís Mònico (Lluís de la Cània, amic d'Evarist Solé)
- 57- Josep Rey Briansó (fill de Josep A. Rey Oriol)
- 58- Francesc Cuadrat Martí (amic de Josep Rey Briansó)
- 59- Ramona Rey Iglesias (esposa de Josep Solé Cuadrat?)
- 60- Matias Castelló (cosí de Maria, esposa de Joan Oriol Castelló)
- 61- Rosita Rey Seró (filla de Joan Rey Nogué)
- 62- Josep Martret Pujol (cunyat de Wenceslao Llimós)
- 63- Marcel·lí Cuadrat (amic d'Antoni Oriol Simó)
- 64- Jaume Seró (fill de Josep A. Seró Rey, Salapayo)
- 65- Ramon i Antònia Dalmau de Juncosa (germans de la Paquita Dalmau?)
- 66- Ramona Bobet (esposa de Miquel Nogué Bardella)
- 67- Mateu Elias (amic de Àngela Maeso, esposa de Ramon Seró Reig)
- 68- Amadeu Maeso Andreu (germà d'Àngela Maeso).
- 69- Pedro Gómez Bellet i Josep Montagut Cuadrat (alcalde i cap de la secció local de la Falange de l'Albagés, respectivament).

Annex 3. Relació dels destinataris de la documentació enviada

- 1.- Teresa Seró (esposa d'Alfred Rey)
- 2.- Dolors Rey (germana d'Alfred Rey)
- 3.- Josep Rey Cuadrat (tiet d'Alfred Rey)
- 4.- Alfred i Ramon (pares d'Alfred Rey)

- 5.- Ajuntament d'Albagés
- 6.- Amparo Font Ramon (amiga d'Alfred Rey)
- 7.- Ramona Triquell (esposa d'Àngel Nogué Bardella)
- 8.- Maria Seró Rey (esposa d'Àngel Panés Cuadrat)
- 9.- Salvador Panés Cuadrat (germà d'Àngel Panés)
- 10.- Esposa de Josep Preixens del Soleràs (no hi posa el nom)
- 11.- Pares de Josep Seró Rey (cunyat d'Àngel Panés)
- 12.- Pedro Gómez Bellet (Alcalde de l'Albagés)
- 13.- Maria Manuel Triquell (esposa de Josep Martí)
- 14.- Maria Cuadrat (amiga d'Antoni Briansó i Jaume Seró Bernat)
- 15.- Pares d'Antoni Briansó (sense noms)
- 16.- Carlina Rey Oriol (esposa d'Eduard Mor Rey)
- 17.- Josep Bosch Rey (cosí d'Eduard Mor)
- 18.- Consuelo Rey Oriol (cunyada d'Eduard Mor)
- 19.- Gregori Bobet (pare de Josep Bobet Donés)
- 20.- Josep Cuadrat Donés (amic de Josep Bobet)
- 21.- Miquel Rey Panés (pare de Francesc Rey Oriol)
- 22.- Maria Rey Oriol (germana de Francesc Oriol)
- 23.- Eduard Mor Rey (germà de Josep Mor Rey)
- 24.- Maria Rey (germana de Marcel·lí Rey Oriol)
- 25.- Ramona Preixens (esposa de Ramir Mir)
- 26.- Antoni Seró (amic de Marcel·lí Rey)
- 27.- Maria Iglesias Briansó (germana Eugeni Iglesias Briansó)
- 28.- Àngela Maeso (esposa de Ramon Seró Reig)
- 29.- Teresita Donés (esposa d'Evarist Solé Cuadrat)
- 30.- Ramona (esposa de Lluís Mònico)
- 31.- Assumpció Solé (germana d'Evarist Solé)
- 32.- Ramon Seró Oriol (pare de Francesc Seró Reig)
- 33.- Francesc Arrullat (amic de Jaume Oriol Panés)
- 34.- Ramon Oró (amic de Jaume Oriol Panés)
- 35.- Dolors Bosch Sabatera (esposa de Jaume Oriol)
- 36.- Ramon Ramon Nogué (pare de Jaume Ramon Cuadrat)
- 37.- Auditoria de guerra de Lleida
- 38.- Francesca Briansó (esposa de Josep A. Rey Oriol)
- 39.- Teresa, Josep, Adelina, Genaro (amics de Josep Rey Briansó)
- 40.- Josepa Cuadrat (germana de Francesc Cuadrat Martí)
- 41.- Pare de Josep Cuadrat Seró (no hi ha nom)
- 42.- Maria (esposa de Joan Oriol Castelló)
- 43.- Ramona Seró (esposa de Joan Rey Nogués)
- 44.- Josep Nogués (amic de Sebastià Alentà Cuadrat)
- 45.- Maria Rey (amiga de Sebastià Alentà)
- 46.- Josep Montagut Cuadrat (cap local de la Falange a l'Albagés)
- 47.- Maria Cuadrat (germana d'Antoni Cuadrat)
- 48.- Miquel Oriol Manresa (pare d'Antoni, Miquel i de Fernando Oriol Simó)
- 49.- Gregori (amic d'Antoni Oriol Simó)

- 50.- Rosita Llimós (cunyada de Fernando Oriol Simó)
- 51.- Pares i germans de Josep A. Seró Rey (sense noms)
- 52.- Esposa de Ramon Oriol Iglesias (no hi ha nom)
- 53.- Maria Seró (germana de Rossendo Seró Oriol)
- 54.- Família de Màrius Pané Seró (sense noms)
- 55.- Marcel·lí Dalmau Tost (tiet de Paquita Dalmau)
- 56.- Adelina Balanyà Mor (sogra de la Paquita Dalmau?)
- 57.- Assumpció Iglesias (tiet de Sebastià i Miquel Cuadrat Realp)
- 58.- Maria Briansó (amiga de Miquel Cuadrat Realp)
- 59.- Ramona Bobet (esposa de Miquel Nogué Bardella)
- 60.- Magdalena Cuadrat (esposa de Miquel Rey Panés)
- 61.- Esposa de Ramon Briansó Seró (no hi ha nom)
- 62.- Família de Ramon Briansó (no hi ha noms)
- 63.- Josepa (esposa de Ramon Iglesias Sardà)
- 64.- Antònia (cosina de Ramon Iglesias)
- 65.- Ramon Iglesias Ramon (cunyat de Ramon Tost Oriol)
- 66.- Josefa Iglesias Ramon (esposa de Ramon Tost Oriol)
- 67.- Timoteu Seró Espasa (amic de Ramon Seró Reig)
- 68.- Miquel (amic de Ramon Seró)
- 69.- Josep Briansó (amic de Ramon Seró)

Annex 4. Relació de la documentació enviada amb dates de la remesa

- 1- Ramón Tost Oriol (Silonet). Entre el 17 de març i el 18 de juliol de 1939
- 2- Francisco Seró Reig (Areu). Entre el 21 de juliol i el 4 d'agost de 1939
- 3- Evaristo Solé Cuadrat (Sinto). Entre el 24 d'abril i el 8 de juliol de 1939
- 4- Rosendo Seró Oriol (salapayet). Entre el 5 de juliol i el 9 de novembre de 1939
- 5- Jose A. Seró Rey (salapayo). Entre el 3 de maig i el 12 de novembre de 1939
- 6- José Solé Cuadrat (Sinto). 8 de maig de 1939 ?
- 7- Ramón Seró Reig (Areu). Entre l'11 de febrer de 1939 i el 24 de març de 1941
- 8- Miquel Rey Panés (Tendre). 15 de maig de 1939
- 9- Jaime Ramón Cuadrat (Ros Sila). Entre el 17 de febrer de 1939 i l'1 de maig de 1940
- 10- Marcelino Rey Oriol (Barbero Tonet). Entre el 3 d'abril i l'11 de desembre de 1939
- 11- Alfredo Rey Farrando (Alfredo). Entre el 20 d'abril de 1939 i el 29 de juny de 1939
- 12- Jose Mor Rey (Mingo). Entre el 4 de maig i l'11 de desembre de 1939
- 13- Àngel Nogué Bardella (Bardella). Entre el 3 de març i el 22 de maig de 1939
- 14- Miquel Nogué Bardella (Bardella). Entre el 8 i el 12 de maig de 1939
- 15- Fernando Oriol Iglesias (Gallina). Entre el 25 de març i el 22 d'agost de 1939
- 16- José A. Rey Oriol (Toñete). Entre el 26 de març i el 16 de juliol de 1939
- 17- Francisco Rey Oriol (Tonet). Entre l'11 de març i el 19 de juliol de 1939
- 18- Antonio Briansó Piñol (Guardeta). 15 de maig de 1939
- 19- Eduardo Mor Rey. Entre el 13 de febrer i el 30 de març de 1939
- 20- Wenceslao Llimós Oriol (Pipa). Entre el 20 d'abril i el 9 de maig de 1939
- 21- Jaume Oriol Panés (Munda Panxo). Entre el 31 de març al 23 d'abril de 1939
- 22- Joan Oriol Castelló. Entre el 22 de març i el 14 de juliol de 1939
- 23- Ramón Oriol Iglesias (Gallina). Entre el 9 d'abril i el 29 de maig de 1939

- 24- Joan Rey Nogué (Botam). Entre el 30 de maig i el 19 de juliol de 1939
- 25- Eugenio Iglesias Briansó. Entre el 20 d'abril i el 3 de juliol de 1939
- 26- Ramón Iglesias Sardà (Bo). Entre el 3 de maig i el 5 de novembre de 1939
- 27- José Cuadrat Seró (Catarinet). 30 de març de 1940
- 28- Miquel i Sebastià Cuadrat Realp (Sargento). Entre el 10 de maig i el 27 d'octubre de 1939
- 29- Antonio Cuadrat Rey (Margarita). 24 de març de 1940
- 30- Antonio Briansó Rey (Sorballet). Entre el 8 d'agost i el 13 d'octubre de 1939
- 31- Sebastià Alentà Cuadrat (Lluquet). Entre el 27 de juny i el 27 de juliol de 1939
- 32- Ramón Briansó Seró (Farré). Entre el 5 i 14 de març de 1940
- 33- José Bobet Donés (Gori). Entre el 3 de març i el 19 de juny de 1939
- 34- Mau de Juncosa. 19 d'octubre de 1939
- 35- Mario Panés Seró (Barrufet). Entre l'1 d'agost de 1939 i el 17 de març de 1940
- 36- Angel Panés Cuadrat (Angelet). Entre el 12 de juny i el 3 de juliol de 1939
- 37- Miguel Oriol Simó (Gallina). 24 de novembre de 1939
- 38- Antonio Oriol Simó (Tonet). Entre el 19 d'abril i el 21 de maig de 1939

Annex 5. Relació dels llocs d'emissió

- 1- Ramón Tost Oriol (Silonet). Camp de presoners plaça de toros de Sant Sebastià/Camp de concentració de San Marcos a Lleó
- 2- Francisco Seró Reig (Areu). Camp de concentració d'Albatera a Alacant
- 3- Evaristo Solé Cuadrat (Sinto). Camp d'Argelers-sur-mer: camp civil núm. 3. Millar 19 grup 184/camp de refugiats d'Agde: camp núm. 3, barraca Y-4, 2a companyia, 5a secció. També va estar a la barraca V-3.
- 4- Rosendo Seró Oriol (salapayet). Camp de refugiats de Barcarès: Pavelló núm. 32/Camp de refugiats d'Argelers
- 5- Jose A. Seró Rey (salapayo). Camp de concentració de presoners i evadits de Castelló de la Plana/Camp de refugiats de Bram: quarter General G Barraca 118/Villemarechal-sur-mer
- 6- José Solé Cuadrat (Sinto). Villeneuve la grande
- 7- Ramón Seró Reig (Areu). Camp de Saint-Cyprien: quarter 14, Unitat de treballadors i enginyers 254/ Camp d'Agde: camp núm. 3, barraca Y-4, 2a companyia, 5a secció. També està a la barraca U-2 1a companyia, 3a secció /Chatillon-le-Roi
- 8- Miquel Rey Panés (Tendre). Presó de Lleida
- 9- Jaime Ramón Cuadrat (Ros Sila). Batalló de Muntanya de Flandes de Vitòria/27 bandera de Navarra/Cáceres
- 10- Marcelino Rey Oriol (Barbero Tonet). Camp d'Argelers-sur-mer: camp civil núm. 3. Millar 20 grup 197/camp de refugiats d'Agde: camp núm. 3, barraca Y-4, 2a companyia, 5a secció /Chatillon-le-Roi
- 11- Alfredo Rey Farrando (Alfredo). Camp de concentració ATECA de Saragossa
- 12- Josep Mor Rey (Mingo). Camp d'Argelers-sur-mer/camp de refugiats d'Agde: camp núm. 3, barraca Y-4, 2a companyia, 5a secció. Posteriorment passà al camp núm. 1 barraca F-2 /Chatillon-le-Roi
- 13- Àngel Nogué Bardella (Bardella). Camp de presoners del Monestir de Santa Espina de la Mudara a Valladolid
- 14- Miquel Nogué Bardella (Bardella). Camp de refugiats d'Agde: camp núm. 3, barraca Y-4, 2a companyia, 5a secció. També va passar el camp núm. 2 Barraca L-4

15- Fernando Oriol Iglesias (Gallina). Camp de concentració de Saint-Cyprien: campament 12/ Camp d'Agde: camp núm. 3, barraca Y-4, 2a companyia, 5a secció. També va estar a la 1a companyia barraca U-2. També al quarter núm. 1 camp núm. 1, barraca F-2

16- José A. Rey Oriol (Toñete). Camp d'Argeliers-sur-mer/Camp de refugiats de Bram: quarter General G Barraca 118.

17- Francisco Rey Oriol (Tonet). Camp de refugiats d'Agde: camp núm. 3, barraca Y-4, 2a companyia, 5a secció/Chatillon-le-Roi

18- Antonio Briansó Piñol (Guardeta). Presó de Lleida

19- Eduardo Mor Rey. Camp d'Arles de Tec núm. 3/Camp de presoners de Tarragona (quarter d'Infanteria Almansa 15, 5a companyia, grup 13)

20- Wenceslao Llimós Oriol (Pipa). Camp de concentració de Sonejas a Castelló.⁶⁸

21- Jaume Oriol Panés (Munda Panxo). Camp de concentració de Deusto a Bilbao/Tabacalera de Santutxo a Bilbao

22- Joan Oriol Castelló. Presó provincial de Lleida

23- Ramón Oriol Iglesias (Gallina). Presó de Santa Espina a Valladolid

24- Joan Rey Nogué (Botam). Camp de refugiats de Barcarés: Barraca T-20/Camp de refugiats de Bram: quarter General G Barraca 118

25- Eugenio Iglesias Briansó. Camp de refugiats de Bram: quarter General G Barraca 118

26- Ramón Iglesias Sardà (Bo). Camp de refugiats de Barcarés: Barraca T-20/Camp de refugiats de Bram: quarter General G Barraca 118/Montereau

27- José Cuadrat Seró (Catarinet). Presó de Lleida

28- Miquel Cuadrat Realp (Sargento). Clermont-Ferrand/camp de Barcarés/Camp de Saint-Cyprien: Barraca 20.

Sebastià Cuadrat Realp (Sargento). Clermont-Ferrand/Camp de Barcarés/Camp de refugiats de Bram: Barraca 111 també camp E pavelló 85.

29- Antonio Cuadrat Rey (Margarita). Le nouvion-en-Thiérache

30- Antonio Briansó Rey (Sorballet). Camp de refugiats de Bram: quarter general G Barraca 118/Camp de la Vernet d'Ariège: camp núm. 1, pavelló 33 grup G

31- Sebastià Alentà Cuadrat (Lluquet). Presó de les Borges Blanques/Presó provisional del seminari vell de Lleida

32- Ramón Briansó Seró (Farré). Presó de Lleida/Presó de Terol

33- José Bobet Donés (Gori). Presó provincial de Lleida

34- Mau de Juncosa. Referències familiars a la presó del seminari vell de Lleida i a la presó de dones de les Corts de Sarrià (Barcelona)

35- Mario Panés Seró (Barrufet). Camp de refugiats de Barcarés: Barraca T-20/camp de refugiats de Bram: quarter C núm. 51

36- Angel Panés Cuadrat (Angelet). Camp de refugiats de Barcarés: Barraca T-20/Camp de concentració de refugiats de Bram: quarter General G Barraca 118/Villemarechal-sur-Marne

37- Miguel Oriol Simó (Gallina). Presó provisional del Seminari vell de Lleida: sala 5a

38- Antonio Oriol Simó (Tonet). Presó provincial de Lleida

⁶⁸ Sabem la ubicació del Wenceslao en aquest camp de presoners gràcies a les cartes enviades pel seu cunyat, Josep Martret Pujol des de Barcelona a l'Ajuntament de l'Albagés per tal de demanar-los un aval de bona conducta.